

JEZIČNA ANALIZA Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova

Mihaljević, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:414861>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

JEZIČNA ANALIZA

*Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika
Issukarstova*

LORENA MIHALJEVIĆ

Split, 2025.

Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Hrvatski jezik i književnost i povijest
Povijest hrvatskog jezika

JEZIČNA ANALIZA

*Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika
Issukarstova*

Student:
Lorena Mihaljević

Mentor:
prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Split, veljača 2025.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. ŠTENJA IZ SPLITSKE KATEDRALE – ŽIVOTOPISI SVETACA I DRUGE LITURGIJSKE KNJIGE	4
2.1. O životu sv. Arnira u povijesnim vrelima.....	5
3. PREDMET I METODOLOGIJA RADA	7
4. GRAFIJSKA ANALIZA	9
5. PRAVOPISNA ANALIZA.....	15
6. JEZIČNA ANALIZA.....	21
6.1.Fonologija	21
6.2. Morfologija	22
6.3. Leksik.....	25
7. TRANSKRIPCIIJA	31
8. ZAKLJUČAK.....	42
Sažetak	44
Summary	45
Literatura.....	46
Prilozi.....	48

Posveta

Ovaj rad rezultat je jednoga od važnijih putovanja u mom životu, a vjerujem i nadam se da će ih u budućnosti biti još mnogo. Ipak, on ne bi bio moguć bez „mojih ljudi” kojima dugujem duboku zahvalnost.

Hvala, prije svega, mojim prijateljima, kolegama i obitelji, koji su cijelo vrijeme bili uz mene. Među njima, posebno hvala mojoj Vjernoj Sjenci, koja je kroz svih pet godina bila moja desna ruka – za svaki ispit, svako predavanje, svaki pad i prolaz.

Svoj rad posvećujem osobi koja je moja zvijezda vodilja, moj anđeo i uzor za svaki korak koji sam postigla u životu – svom tati. Posebnu zahvalnost upućujem i svojoj majci koja me prati na svakom koraku moga životnog putovanja.

Na kraju, posebne zahvale upućujem svojoj mentorici, prof. dr. sc. Marijani Tomelić -Ćurlin, za svaki savjet, strpljenje i podijeljeno znanje, bez koje ovaj rad ne bih mogla dovesti do „savršenstva”.

Sve mogu u Onome koji me jača!

Fil 4,13

1. UVOD

„Životni put znamenitih ljudi, posebice onih koji su zadužili druge ljude ili zajednice, a među takve zasigurno idu sveti, oduvijek je privlačio pozornost pisaca i čitalaca. Hrvatska pisana kultura i književnost nisu tome izuzetak” (Bratulić, 2012: 2).

Svetci, mučenici i ispovjednici, po pitanju vjernika, uvijek su bili zaštitnici gradova, naselja i njihovih stanovnika. Opisi čudesnih obrana i dolazaka njihovih „svetih moći” u gradove smatraju se najstarijim pisanim svjedočanstvima o povijesti gradova, a takvi su tekstovi dragocjeni za crkvenu i svjetovnu povijest (Bratulić, 2012: 3).

Hrvatski hagiografski tekstovi, bilo da je riječ o latiničnoj, glagoljskoj ili ćiriličnoj grafiji, svestrano se obrađuju, istražuju te doživljavaju svoju „renesansu” u posljednjim desetljećima 20. i na početku 21. stoljeća. Prvi hrvatski hagiografski tekstovi najvećim su dijelom posvećeni domaćim odnosno lokalnim svetcima i mučenicima (Petrović, 2014: 27–29).

Hrvatska je hagiografska književnost, kao i cijela književna kultura, vrlo opsežna i slojevita. Iz brojnih se latinskih izvora prevodi, prihvaća i kompilira „ostvarivši tako ne samo bogatu hagiografsku tematiku, nego i razne literarne oblike i najznačajnije žanrove (...) hrvatske književnosti” (Petrović, 2014: 29). Splitska hagiografska baština bogato je vrelo nastalo po uzoru na hagiografske tekstove latinskoga Mediterana. Iako se hagiografski tekstovi u posljednjoj polovici stoljeća ponajviše proučavaju s povijesnoga aspekta, treba se istaknuti i njihova važnost za povijest hrvatskoga jezika.

„Jezik se ne javlja i ne živi sam po sebi, nego unutar neke određene povijesne, prostorne i kulturne situacije. Hrvatski se jezik oblikovao u složenim okolnostima višestoljetnoga života hrvatskoga naroda na raskrižju političkih, vjerskih i kulturnih tokova, pod utjecajem europskih centara svjetovne i duhovne vlasti i u neprestanom mijenjanju povijesne, geopolitičke i društvene situacije” (Malić, 2002: 13).

Hagiografija je na hrvatskim prostorima očuvala duhovni i pismeni kontinuitet kršćanstva (Petrović, 2007: 321). Jezičnom analizom hagiografskih tekstova otvara se pristup povijesti hrvatskoga jezika, analiziraju se tako specifičnosti grafije, pravopisa, fonologije, morfologije, leksika i sintakse u različitim razdobljima i na različitim prostorima. Analiza hagiografskih tekstova predstavlja uvid u proces jezične transformacije, stvarajući sliku odnosa crkvenog i narodnoga jezika u odnosu na normu. Budući da su hagiografski tekstovi bili namijenjeni široj populaciji, ne samo kleru, jezik tekstova zahtijevao je jezičnu prilagodbu i demokratizaciju književnoga izraza.

U ovom se radu donosi analiza jednoga hagiografskoga (liturgijskoga) teksta s početka 19. stoljeća. Budući da je riječ o tekstu za koji se pretpostavlja da je zbog svoje tematike, a možda i izraza, nastao na splitskom govornom području, zanimljivo će biti iščitati jezične slojeve koji se u njemu javljaju. Analizom jezika hagiografske građe pružit će se uvid u jezičnu evoluciju, a njezini rezultati moći će poslužiti kao temelj za nova filološka i lingvistička istraživanja, odnosno za cjelovitije sagledavanje kako hrvatske jezične, tako i književne povijesti.

2. ŠTENJA IZ SPLITSKE KATEDRALE – ŽIVOTOPISI SVETACA I DRUGE LITURGIJSKE KNJIGE

Nadbiskupski arhiv u Splitu smatra se jednim od najstarijih arhiva na hrvatskome području ako se u obzir uzme činjenica da je Splitska nadbiskupija izravna nasljednica stare Salonitanske nadbiskupije. Kako je tijekom povijesti Nadbiskupski arhiv stradao i bio premještan nekoliko puta, dio arhivske građe nije sačuvan. Danas se nalazi na adresi Zrinsko-frankopanskoj 14 gdje je smještena velika ostavština od 9. stoljeća do danas. Arhiv broji čak pedeset različitih fondova i zbirki koje se neprestano povećavaju. Veliki dio gradiva odnosi se na prijepise vladarskih isprava, niz izvornih papinskih i drugih dokumenata na pergameni.¹

Hagiografski tekstovi pripadaju najstarijim latinskim srednjovjekovnim tekstovima dalmatinskih gradova, a kultovi starokršćanskih mučenika i njihova martirska² hagiografija smatraju se prvim literarnim tekstovima svetačkih kultova koji se razvijaju na dalmatinskom području (Petrović, 2008: 451).

Riječ štenje dolazi od riječi *čtenje*, *čtenija* i znači čitanje. Solar štenje definira kao pobožno čitanje u prigodi blagdana koje se sadržajno približava ljudima, odnosno vjernicima. Ono se može poistovjetiti i s hagiografijom, srednjovjekovnom književnom vrstom koja je posvećena opisima života svetaca (Solar, 2006: 115).

U Nadbiskupskom arhivu u Splitu nalaze se Štenja iz splitske katedrale – životopisi svetaca i druge liturgijske knjige. Riječ je o 33 rukopisne knjižice nastale od 17. do 20. stoljeća, odnosno od 1678./79. do 1908. godine. Rukopisne knjižice većinom sadrže životopise i priče svetaca koje su bile u liturgijskoj uporabi, a osim štenja u zbirci se nalaze i druge liturgijske knjige (Tomelić Ćurlin, 2018: 236).

U ovom diplomskom radu pozornost će biti posvećena knjižici Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova koja je nastala početkom 19. stoljeća. Knjižica sadrži 28 stranica u formatu 28 x 20 cm. Pisana je hrvatskim jezikom i to latiničnom grafijom; u osrednjem je stanju s lošim uvezom. Pojedine su stranice (str. 14–28) prazne. Od svoga je postanka bila prvo u vlasništvu samostana sv. Arnira, a kasnije u vlasništvu katedrale.³

¹ <https://smn.hr/nadbiskupija-2-arhiv> (pregledano 3. siječnja 2025.).

² Leksem *martir* označava onoga koji izabire smrt, koji se ne želi odreći vjerskih nadzora, mučenik https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xvWxk%3D (pristupljeno 1. veljače 2025.).

³ Podatke o rukopisu autorica rada dobila je prilikom razgovora s voditeljem Nadbiskupskog arhiva u Splitu g. Ivanom Baltom.

Navedeno štenje podijeljeno je na tri dijela, a svaki svjedoči o različitim događajima iz života sv. Arnira.

U sljedećim poglavljima provest će se grafijska, pravopisna i jezična (morfološka, fonološka i leksička) analiza teksta te dati kratak osvrt na život i djelo sv. Arnira. Pokušat će se utvrditi i dijalektna obojanost navedenoga Štenja bez obzira na nedosljednosti koje se u njemu javljaju.

2.1. O životu sv. Arnira u povijesnim vrelima

O životu sv. Arnira svjedoče razna povijesna vrela koja su nastala za vrijeme njegova života. Jedno je takvo vrelo *Historia Salonitana* (13. stoljeće) splitskoga povjesničara Tome Arhiđakona. On spominje svetoga Raineriusa (Rajnerija) koji je kod Hrvata bio poznat kao sv. Arnir. O njegovu životu donosi ponešto podataka: rođen je u Italiji na početku 12. stoljeća. Bio je neustrašiv čovjek koji se, kako kaže Toma Arhiđakon, za vrijeme svoje uprave nad splitskom nadbiskupijom od 1175. pa do svoje smrti 1180. borio za crkvenu imovinu (Arhiđakon, 2003: 108–115). Osim što je bio splitski nadbiskup, sudjelovao je i na Lateranskom saboru. U *Historiji Salonitani* Toma Arhiđakon piše da je jednom prilikom dok se bavio rješavanjem nekakvoga spora oko zemljišta u župi sv. Luke u Poljicima, sv. Arnir bio izvrnut izrugivanju, nakon čega je i kamenovan. Arnir je mrtav ležao ispod gomile kamenja, a s toga mjesta potekla je voda. Splicići su tijelo pronašli ispod gomile kamenja na Mutograsu⁴ te su ga prenijeli brodom u Split i sahranili u samostanu sv. Benedikta koji je tada prozvan samostanom svetoga Arnira. Kako tvrdi Toma Arhiđakon, ubojice nadbiskupa zadesila je loša sudbina. Svi oni koji su „pružili ruku” na nadbiskupa, podlegli su Božjoj kazni. Arnir je preminuo 4. kolovoza 1180. godine (Arhiđakon, 2003: 108–115).

Svi ovi podatci, o kojima prvi piše Toma Arhiđakon u 21. poglavlju svoje *Historije Salonitane*, nastaju samo nekoliko desetljeća nakon Arnirove smrti, a s obzirom na to da kamenovanje i smrt nadbiskupa nije nešto što se tako lako zaboravlja, može se pretpostaviti da je veliki dio ovih podataka istinit. Autor Štenja velikim dijelom knjižice prati slijed događaja iz *Historije Salonitane* pa se zasigurno može pretpostaviti da je to djelo bilo glavni predložak za pisanje Štenja. O istinitosti i vjerodostojnosti podataka iz knjižice ovdje neće biti riječi jer je glavni cilj ovoga rada njezina grafijska, pravopisna i jezična analiza.

⁴ Mutogras je naselje u općini Podstrana.

Sveti Arnir bio je suzaštitnik grada Splita i Splitsko-makarske nadbiskupije, a litanije ga nazivaju „poslanikom Božjim, navjestiteljem Božjim, protivnikom svakoga nasilja, uzorom Božjih službenika, čuvarom od sila zla, zaštitnikom pravednika, tješiteljem ugroženih i pomoćnikom slabih i odbačenih (Dragić, 2019: 309). Njegov se blagdan slavi 4. i 11. kolovoza.⁵ Kako je već spomenuto, njegovo se tijelo čuvalo u nekadašnjem samostanu sv. Benedikta koji je kasnije preimenovan u samostan sv. Arnira. Samostan je zatvoren za vrijeme francuske okupacije 1806. te su se tada njegove kosti prenijele u drugi splitski benediktinski samostan, sv. Marije, a kada je i on zatvoren, smještene su u splitsku katedralu. Zanimljivo je da autor teksta ne zapisuje točnu godinu prijenosa kostiju u katedralu, no u tekstu se na nekoliko mjesta vidi da nečija „druga ruka” nadopisuje pojedine podatke koji mogu poslužiti u određivanju nastanka teksta. Naime, ta „druga ruka” nadopisuje broj 10 na autorove prve dvije znamenke godine koje se nalaze u tekstu – jedan i osam. S obzirom na to sigurno se može potvrditi da je tekst Štenja nastao u prvoj polovici 19. st.⁶ odnosno 1810. godine.

⁵ Kao što je već rečeno, sv. Arnir suzaštitnik je grada Splita, a njegov je lik podosta nepoznat u gradu Splitu. Iako je još u 16. stoljeću Marko Marulić pisao pjesmu o sv. Arniru, a Juraj Dalmatinac 1444. godine sagradio kapelu i sarkofag za relikvije sv. Arnira, Splitsani jako malo poznaju i štiju ovog svetca (Dragić, 2019: 308).

⁶ Prilikom razgovora s Ivanom Baltom u Nadbiskupskom arhivu, došlo se do informacija da papir na kojem je pisano *Štenje* svojim izgledom svjedoči da je nastalo recikliranjem, a ne u masovnoj proizvodnji.

3. PREDMET I METODOLOGIJA RADA

Kako se navodi i u samom uvodu, rad se temelji na analizi rukopisne knjižice *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*, a analiza bi trebala obuhvatiti grafijsku, pravopisnu i jezičnu (fonološku, morfološku i leksičku) raščlambu. *Štenje* sadrži sve izgledom cjelovite listove pisane jasnim rukopisom, ali pojedine stranice (str. 14–28) bile su prazne. Želja je bila „utvrditi” dijalektnu obojenost navedenoga *Štenja*, odnosno prisutnost jezičnih slojeva, čakavskih i/ili štokavskih. Kako nije poznato tko je autor teksta, tako je navedeno bilo teško s preciznošću odrediti. Kao što je već rečeno u prethodnim poglavljima, pretpostavka ide u smjeru da je autor sa splitskoga govornoga područja stoga bi i prisustvo pojedinih dijalektnih jezičnih pojava karakterističnih za splitski govor, trebalo dodatno poduprijeti ovu pretpostavku. Osim toga, ne treba zaboraviti ni štokavske crte koje su u tom razdoblju već prodrle na čakavski teren. Stoga će se u *Štenju* zasigurno iščitavati isprepletenost obaju jezičnih slojeva, čakavskoga i štokavskoga.

Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova sadrži tri štenja. Prvo štenje odnosi se na život sv. Arnira prije nego je postao splitski nadbiskup; autor nas upoznaje s njegovim likom i djelom, a štenje završava latinskim riječima *Tu aute Dne misenobis. BC Deo Grazie.*⁷ Drugo štenje svjedoči o životu i djelovanju te ubojstvu i smrti sv. Arnira te završava latinskom frazom *Tu autem Domine Miserenobis. BC Deo Gratiasee.*⁸ Posljednje, treće štenje iznosi informacije o tijelu svetca koje se tijekom povijesti premještalo na različite lokacije; spominju se Arnirove ubojice, opisuje post mortem, odnosno čuda koja se događaju nakon svečeve smrti te se navodi i pouka Crkve o životu kršćana po uzoru na život i djelo sv. Arnira, splitskoga nadbiskupa. Ovo štenje, također, završava riječju *amen* i latinskom frazom *Tu autem Domine meserere nobis. Deo grazias.*⁹

Rad se temelji na analizi rukopisne knjižice *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*, a analiza bi trebala obuhvatiti grafijsku, pravopisnu i jezičnu (fonološku, morfološku i leksičku) raščlambu. Želja autorice je bila baviti se upravo opisom i analizom života svetca koji je na neki način vezan za grad Split. U razgovoru s mentoricom, došle su do svetoga Arnira, pomalo zaboravljenoga „splitskoga” sveca pa smo u

⁷ Bit će ti žao za taj dan. BC (moguće značenje prije Krista) Bogu hvala.

⁸ Ali ti ćeš, Gospodine, biti milostiv. BC (moguće značenje prije Krista) Bogu hvala.

⁹ Ali ti, Gospodine, smiluj nam se. Bogu hvala.

skladu s tim za analizu i izabrali Štenje: *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*.

Prvi korak u istraživanju odnosio se na prikupljanje građe. Odlaskom u arhiv autorica je dobila potrebnu građu, skenirala sve stranice rukopisa Štenja te krenula s prikupljanjem i iščitavanjem potrebne literature. Nakon uvodnoga dijela rada, slijedila je grafijska, pravopisna i jezična analiza. Preglednosti radi, grafijska i pravopisna analiza donose se djelomično u tablicama. Potom slijedi fonološka i morfološka jezična analiza kojoj je pridodano i poglavlje o leksiku prikazano u obliku rječnika. Završni dio rada odnosi se na transkripciju cjelovitoga teksta te zaključak u kojem se iznose temeljna rješenja jezičnih slojeva prisutnih u tekstu *Štenja*. Na samom kraju rada navedena je literatura i popis priloga.

4. GRAFIJSKA ANALIZA

U radu se donosi grafijska analiza teksta koja će biti prikazana u dvjema tablicama. U jednoj se nalaze samoglasnička grafijska rješenja iz teksta knjižice, a u drugoj suglasnička grafijska rješenja. Svakom fonemu današnjega latiničnog pisma pridružen je odgovarajući grafem te primjer u kojemu se nalazi.

Sustav samoglasnika obuhvaća pet fonema a, e, i, o i u. U tekstu Štenja pojavljuje se i slogotvorno r, ali njegova realizacija nije obuhvaćena u tablici grafijskih rješenja samoglasnika, već će ona biti prikazana u fonološkoj analizi.

Fonemi a, e, i, o i u gotovo se u cijelom tekstu bilježe istovjetnim grafemom. Fonem e najčešće se ostvaruje istovjetnim grafemom, no u samo se nekoliko situacija bilježi udvojenim grafemima <ee>. S obzirom na to da je tekst najvjerojatnije služio čitanju na svetoj misi, može se pretpostaviti da je upotreba udvojenih grafema predstavljala „poruku” svećeniku kako treba produljiti ton. Tako u primjerima vodee i istee upotrebom digrama autor je želio istaknuti čitatelju, odnosno svećeniku, da se u genitivu jednine izgovara dulji slog. Mora se napomenuti da je autor u tekstu knjižice nedosljedan jer isti oblik riječi (npr. u G jd.) ponekad različito bilježi, npr. vodee i vode, znači s digramom <ee> i monogramom <e>.

Slijedi tablica grafijskih rješenja samoglasničkoga sustava.

Tablica 1. Grafijska rješenja samoglasničkoga sustava knjižice *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibiskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*

Fonem(i)	Grafem(i)	Primjer(i)
<i>a</i>	<a> <á>	<i>povida, opake, Arcibiskup zá dá budde</i>
<i>e</i>	<e>	<i>jedinomu, vrime</i>
	<ee>	<i>istee, vodee, leetom</i>
<i>i</i>	<i>	<i>kriposti, Istoka</i>
<i>o</i>	<o> <ò>	<i>ostro, podobna, pò velliku</i>
<i>u</i>	<u> <ù>	<i>uzrok, priminuo, ù vrime</i>

Na pojedinim prijedlozima nalaze se i nadslovni znakovi koji nose informacije o prozodiji: *ù vrime, zá dá budde, pò velliku*.

Kao što se vidjelo za grafijski sustav samoglasnika, moglo bi se reći da se svaki pojedini fonem bilježi istovjetnim grafemom, uz minimalna odstupanja pojedinih samoglasnika, što je prethodno objašnjeno i prikazano u tablici 1. Na temelju toga moglo bi se zaključiti da je grafemski inventar samoglasničkoga sustava Štenja poprilično jednostavan, što se ne može reći i za suglasnički sustav. Prilikom zapisivanja suglasnika, autor se poslužio istovjetnim grafemima, udvojenim grafemima (digramima), trigramima i sl.

Što se tiče grafijskoga suglasničkoga sustava, različita su rješenja. Samo se fonem *ž* uvijek bilježi monogramom <x> (znači *ž* = <x>: *xivot*) dok svi ostali suglasnički fonemi imaju najmanje dva rješenja. Fonemi *b*, *d*, *f*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *t*, *v* se osim istovjetnim grafemom bilježe i udvojenim grafemima: *b* = <bb>: *ubbisce* i : *ugrabili*, *d* = <dd>: *stadda* i <d>: *odluku*, *f* = <ff>: *Uffajuchise* i <f>: *Faraoni*, *l* = <ll>: *tolliko* i <l>: *dakle*, *m* = <mm>: *gnemmu* i <m>: *mladosti*, *n* = <nn>: *menne* i <n>: *nikoga*, *p* = <pp>: *uppiti* i <p>: *Papi*, *r* = <rr>: *Gorre* i <r>: *braniti*, *t* = <tt>: *uggoditti* i <t>: *Mletasckom* i *v* = <vv>: *slavvi* i <v>: *vecchie*. Sva grafijska rješenja nisu podjednako zastupljena u tekstu knjižice, odnosno neka se pojavljuju samo u pojedinim leksemima. Tako je npr. udvajanje grafema <vv> prisutno samo u leksemu *slavva* i njegovim oblicima: *Slavve*, *slavvi*.

Nedosljednosti pri bilježenju pojedinih leksema nisu rijetke, npr. leksem *ubojice* autor bilježi dvama načinima *uboicze* i *ubboicze*, dakle fonem *b* bilježi s istovjetnim grafemom za i udvojenim grafemom <bb>. Isto je i s leksemom *bude* koji se bilježi *budde* i *bude*, odnosno s udvojenim grafemom <dd> za fonem *d* i istovjetnim grafemom <d>.

Dva rješenja zabilježena su i kod fonema *h*. U biti on se gotovo uvijek bilježi istovjetnim grafemom <h>: *pravih*, *htiuchi*, *bihu*, no u leksemu *Arcibiskup* fonem *h* zabilježen je grafemom <c>.

Autor fonem *š* bilježi također dvama načinima: kao digram <sc> koji se puno češće bilježi: *posctenje*, *strascni*, *Zascto*, *ostavivsci* od monograma <s> koji se javlja samo u nekoliko primjera: *Stenje*, *ostro*, *dobbise*.

Fonem *z* gotovo se uvijek javlja kao istovjetni grafem <z>: *zemglie*, *ozdravio*, *poznao*, jedino se u leksemu *Cessar* i njegovim oblicima navedeni fonem bilježi digramom <ss>: *Cessarom*, *Cessar*, *Cessara*.

U navedenom tekstu knjižice dva fonema *g* i *j* imaju tri grafijska rješenja. Tako se fonem *g*, osim što se javlja kao istovjetni grafem <g>: *Grada*, *kgnigah* i udvojeni grafem <gg>: *Boggu*, *doggodi*, javlja i kao <gh>: *drughim*, *uzdvighnut*. Autor se svim varijantama u tekstu služi podjednako, bez posebnoga pravila. Bilježenje fonema *j* prisutno je također u trima

varijantama: kao istovjetni grafem <j>: *Joasa, jedan, posvojilli*, kao digram <gi> i to samo u primjeru imena *Josip: Giozippa* te kao nulti grafem <Ø> u intervokalnoj poziciji: *htiuchi, biahu, od Umrie, uboicze*.

Vrlo su česta četiri rješenja pojedinih fonema. Ta se rješenja tiču fonema c, č, k, s, l i n.

Fonem c bilježi se istovjetnim grafemom <c> i to samo u leksemu *Cessar* i njegovim oblicima: *Cessarom, Cessar*, monogramom <z>: *Zriqvi*, digramima <cz>: *Otczu* i <zz>: *Golubizza*. Zanimljivo je da autor isti leksem bilježi različitim načinima. Tako se u leksemima *Czriqve* i *Zriqvi* fonem c bilježi grafemima <cz> i <z>.

Fonem č također se bilježi četirima načinima i to monogramom <ç>: *çignasce*, udvojenim grafemom <çç>: *reççe, uççignien*, digramom <cz> koji se upotrebljava samo u oblicima glagola 'činiti': *czignahu, czighnen* te digramom <sc> u primjeru *Mletasckom*.

Fonem k osim što se bilježi istovjetnim grafemom <k>: *Arcibiskup, koj, Puk*, i udvojenim grafemom <kk>: *opakko, kakkono*, bilježi se i grafemom <q> i to u leksemu i njegovim oblicima: *Czriqve, Zriqvenih, Zriqvi* te kao <c>: *Capitul*.

Fonem s bilježi se grafemom <s>: *Mojstiru*, digramima <ss>: *ussilno* i <sc> samo u leksemu *Aposctolskomu* te monogramom <z> samo u primjeru imena *Josip: Giozippa*. Autor se koristi grafemom <s> više nego digramom <ss>, ali posebnoga pravila za upotrebu nema.

Kod navođenja grafijskih rješenja za foneme *n* i *l* potrebno je voditi računa o pisanju slivenih i neslivenih sljedova (potencijalne sekundarne jotacije), odnosno razlikovati slivene sljedove (*l* i *n*) od neslivenih (*lj* i *nj* ili *lj*, *nj*).¹⁰ Prema tome, fonem *n* bilježi se digramom <gn>: *smutgne* te trigramom <gni>: *gniegove*. Samo se u izoliranim slučajevima koristi i digram <ny>: *Stenye*. Autor nema posebno pravilo za upotrebu pojedinih rješenja, npr. trigrama <gni>, ali zato digram <gn> bilježi ispred fonema *i*: *gnihov, kgnigah*. Mora se napomenuti da se kod zbirnih i glagolskih imenica uvijek javlja nesliveni slijed <nj>, odnosno slijed *n + j*: *posctenje, kamenje, xivgljenju, pričanje, smirenju*.

Slično je i s fonemom *l* koji se također bilježi četirima načinima: digramom <gl> kada se nalazi ispred suglasnika ili pak na kraju riječi: *Prijateglstvo, kragl, dobrovoglno*, kao <gli> kada se nađe ispred samoglasničkih fonema: *Kraglia, gliude, zemglie*, trigramom <gly> samo u primjeru *Poçimglye* te slivenim slijedom <glj>: *xivgljenju, miglja*. Dvoslov <lj> označuje slijed *l + j* te pokazuje da u tim primjerima jotacija nije provedena: *parvostoljnu*, u Italji.

Fonem *ć* bilježi se digramom <ch>: *karajuchi, buduchi* i to u primjerima ispred *i* u posljednjem slogu. Ovaj se fonem bilježi i kao trigram <chi> samo ako ga slijede samoglasnici *jachiu*,

¹⁰ U ovom radu nesliveni sljedovi *lj* i *nj* označuju fonemski slijed *l + j*, odnosno *n + j*, a sliveni *l* i *n*.

vechie te kao <cch>: strascecchise, trecchi, pocchi. U nekoliko slučajeva zabilježen je i kao četverogram <cchi>: posvecchien.

Ovdje treba navesti primjere kada se u istoj poziciji za isti fonem bilježe različiti grafemi: nesliveni dvoslov <tj> u primjeru Splitjanih te sliveni trigram <chi> kojim se bilježi jotirani oblik: Spltichianih. S. Perić Gavrančić navodi da u takvim slučajevima dvojnost grafijskih varijanata „za isti fonem nije posljedica morfonološkoga pravopisnoga načela, već je riječ o opreci koja može uključivati i drukčiju ortoepijsku realizaciju” (Perić Gavrančić, 2008: 289).

Što se tiče fonema *ǰ*, u tekstu se javljaju primjeri, najčešće u imperfektu i glagolskom pridjevu trpnom, u kojima se navedeni fonem bilježi neslivenim dvoslovom <dj>: posadjen, sidjasce, nahodjahu.

Slijedi tablica grafijskih rješenja suglasničkoga sustava.

Tablica 2. Grafijska rješenja suglasničkoga sustava knjižice *Poçimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*

Fonem(i)	Grafem(i)	Primjer(i)
<i>b</i>		<i>ugrabili, braniti, podobna, Boggu, uboicze</i>
	<bb>	<i>ubbisce, kojegabbi, sobbom, dabbi, sebbi, ubboicze</i>
<i>c</i>	<c>	<i>Cessarom</i>
	<cz>	<i>Otczu, Czriqve, Otacz, Redovnicz, Czarigradu, Dalmaczia, ubboicze</i>
	<zz>	<i>Golubizza</i>
	<z>	<i>Zriqvenih, Zriqvi</i>
<i>č</i>	<ç>	<i>Poçimglye, çignasce, Çovik, riçi, poçetku, muçenika, priçanje</i>
	<çç>	<i>reççe, uççignien, uççinitimu</i>
	<cz>	<i>czignahu, czighnen, czine</i>
	<sc>	<i>Mletasckom, proscasnim</i>
<i>ć</i>	<chi>	<i>Jachiu, vechie</i>
	<ch>	<i>karajuchi, buduchi, htiuchiġa, nemoguchise</i>
	<tj>	<i>Splitjanih, Kartstjanskoga</i>
	<cch>	<i>strascecchise, trecchi, pocchi, karajucchi</i>

Fonem(i)	Grafem(i)	Primjer(i)
ć	<cchi>	<i>posvecchien, vecchie</i>
d	<d>	<i>Povida, podloxna, dobrovoglno, odluku</i>
	<dd>	<i>budde, neskladde, vidditi, stadda, padde</i>
đ	<dj>	<i>posadjen, sidjasce, nahodjahu, naredjena</i>
f	<f>	<i>Federikom, Farani</i>
	<ff>	<i>Uffajuchise, zaffaliti</i>
g	<g>	<i>Grada, kgnigah, gneg</i> a
	<gg>	<i>Boggu, doggodi, uggoditi</i>
	<gh>	<i>drughim, uzdvighnut, ghdi, blagh, Bogh</i>
h	<h>	<i>pravih, htiuchi, bihu</i>
	<c>	<i>Arcibiskup</i>
j	<j>	<i>Joasa, jedan, posvojilli, dostoja, svakoj</i>
	<gi>	<i>Giozippa</i>
	<Ø>	<i>htiuchi, biahu</i>
k	<kk>	<i>kakkono, kakkomuse, opakko</i>
	<k>	<i>Arcibiskup, koj, Puk, sakupivsci, k' svetomu</i>
	<q>	<i>Czriqve, Zriqvenih, Zriqvi</i>
	<c>	<i>Capitul</i>
l	<l>	<i>dakle, Splitskoga, Capitul, Lukar</i>
	<ll>	<i>tolliko, nemillo, posvojilli, millosti, zallivan, kollike</i>
ļ	<gly>	<i>Poçimglye</i>
	<gli>	<i>Kraglia, gliude, zemglie, roditeglia</i>
	<gl>	<i>Priateglstvo, kragl, dobrovoglno</i>
	<lj>	<i>parvostoljnu, u Italji, vesseljem</i>
m	<m>	<i>Pismo, mladosti, takovim</i>
	<mm>	<i>gnemmu, gnimma, tammo, imme</i>

Fonem(i)	Grafem(i)	Primjer(i)
<i>n</i>	<n>	<i>nikoga, korisna, način</i>
<i>n</i>	<nn>	<i>menne, onni, onno</i>
<i>ñ</i>	<gn>	<i>kgnigah, klagnatise, çignasce, sluxagnstvo, gnegove, gnihov, smutgne, nagn</i>
	<gni>	<i>svitgniak, uççignien, pomgnivo</i>
	<nj>	<i>kamenje, saghriscenje, zlamenja</i>
	<ny>	<i>Stenye</i>
<i>p</i>	<p>	<i>priscli, Papi, Popa</i>
	<pp>	<i>Poppovim, uppasti, uppiti</i>
<i>r</i>	<r>	<i>pristojno, smirenju, reççe</i>
	<rr>	<i>Gorre</i>
<i>s</i>	<s>	<i>jeste, ostavili, Sveti, s' Federikom</i>
	<ss>	<i>Mossora, Issukarstova, c ussilno</i>
	<z>	<i>Giozippa</i>
	<sc>	<i>Aposctolskomu</i>
<i>š</i>	<sc>	<i>posctenje, strascni, Zascto, ostavivsci, biasce, godisct, proscasnim</i>
	<s>	<i>Stenje, ostro, dobbise</i>
<i>t</i>	<t>	<i>smarti, tolliko, Split</i>
	<tt>	<i>Prottiva, bitti, bditti, uggoditti</i>
<i>v</i>	<v>	<i>svoga, Vissa, gnegovu, Redovnikov</i>
	<vv>	<i>Slavve, slavvi</i>
<i>z</i>	<z>	<i>zemglie, ozdravio, poznao</i>
	<ss>	<i>Cessarom</i>
<i>ž</i>	<x>	<i>xivot, xudij, Boxje, xivgljenju</i>

5. PRAVOPIISNA ANALIZA

U ovome se poglavlju iznose pravopisna rješenja teksta *Štenja*. Analizira se prisustvo i bilježenje interpunkcijskih znakova, sastavljeno i nesastavljeno pisanje riječi te pisanje velikog i maloga početnoga slova.

Od interpunkcijskih znakova prisutni su: točka (kao zvjezdica, jednom kao trokut i jednom sa znakom točke), zarez, dvotočka, točka zarez, znak jednakosti i znak \times (znak za umetanje riječi u tekst). Iza svih interpunkcijskih znakova javlja se prazno mjesto.

Znak za točku dolazi nakon svake izjavne rečenice, a ona se označava zvjezdicom *: *Povede sobbom gliude, koi dobro znadihu mejasce od tih zemaglia, i buducchi poznao istinu, poççe xestoko karati opakko dillo onnih gliudih, koi toti bihuse skupili, i mecchiatijim prid oççi proklestvo, i tescki grih, u komuse nahodjahu, nepravedno uzdarxecchi dobra Czriqvena, koja po svaki naçin hottiasce da povrate*.*

Točka se, u obliku zvjezdice, javlja samo na kraju rečenice dok je samo na jednom mjestu druga ruka dodala znak za točku (.) na mjesto gdje je ona i trebala biti: *Vlada Arnir Zcriqv Kallensku vechie od dvadesset godisct vellikim razumom, i svetosctiu, kad nepriategl Pakleni, nemoguchi podniti gniegove kriposti, uzbudi meu gnim, i gnegovima Poppovim velliko priçanje varhu nikh pravih Zriqvenih, i buduchi poscli u Rim za vidjeti raztargano to priçanje, sve biasce zaludu, ~~zaseto~~ jer nemoguchise pogoditti meu sobbom, i nektiucchi Poppovi pristatti ikakovu smirenju, ko bi bilo pristojno. Sveti Otacz Papa, koj dobro poznavasce dostojanstvo Arnirovo, htiuchiga izbavit od one peçali gnegova sarcza, providimu po ovi naçin*.* Jedini je primjer kada se točka javlja kao zatamnjeni trokutić \blacktriangle , na kraju cijeloga *Štenja*: *koj jedan u Trojstvu xive, i kragliuje po sve vike vikov \blacktriangle Amen*.*

Zarezom se u *Štenju* odvajaju pojedine riječi, rečenični dijelovi, surečenice, a često se zarez bilježi i između manjih rečeničnih cjelina. Gotovo se uvijek piše ispred sastavnog veznika *i*: *Vlada Arnir Zcriqv kallensku vechie od dvadesset godisct vellikim razumom, i svetosctiu, kad nepriategl Pakleni, nemoguchi podniti gniegove kriposti, uzbudi meu gnim, i gnegovima Poppovim velliko priçanje varhu nikh pravih Zriqvenih, i buduchi poscli u Rim za vidjeti raztargano to priçanje (...)* te sastavnog veznika *ni*: *dalli se nezna u komu mistu, ni od koj varsti roditeglia, (...)* i ponekad ispred veznika *da*: *Videcchi to po Boxjemu nadaknutju, razumisce, da Sveti Arnir hottiasce bitti ukopan.*

Zarez se, također, uvijek piše i ispred suprotnih veznika *a, nego* i rastavnog veznika *olli* (ili): *i jedinomu Boggu, a klagnahuse Idolom (...)* *s' naredbom, da nikomu drugomu budde*

pridana, **nego** jednom svomu Dvoraninu (...) i gnegovu pomoch, **olli** ostaje oblakscan, **olli** po sve ozdravglien te ispred veznika atributne rečenice *koj, koji, kojemuse, kojega: sctose doggodi Svetomu Arniru Arcibiskupu, koj karajuchi nike opake gliude; Mossora, koji ugrabili; Capitul, kojemuse pristojasce; Pastira, kojeggabi czinio.*

Zanimljivo je istaknuti da se veznik *dakle* u tekstu ne odvaja zarezom: *Biasce dakle od Pape Adriana četvartoga uççignien Biskup Grada (...).*

Dvotočka se javlja ispred upravnog govora: *ovakojim reççe: Ovo govori Gospodin: Zascstovi jeste ostavili menne (...)* te nekoliko puta kako bi se naglasila veća stanka, za što autor upotrebljava i točku zarez: *Svetosti slughe svoga; da billizi od ~~obbedvii~~ (...).*

Velik je broj riječi na krajevima prelomljen i nastavljen u novi redak te autor prebacivanje bilježi znakom jednakosti (=): *uzrok gni=*

hova (...)

Znak *x* u tekstu se pojavljuje kao znak za umetanje riječi koju je autor zaboravio zapisati: *gnegovim ^{muçenjem} reççe (...).*

Što se tiče pisanja riječi velikim početnim slovom, njime se pišu: a) leksem Bog i svi pridjevi izvedeni iz tog leksema; b) sve zamjenske riječi za Boga; c) sva imena kršćanskih osoba i biblijskih likova; d) toponimi; e) duhovne i svjetovne titule, pojmovi koji imaju odliku svetosti; f) osobna imena i prezimena; g) početak rečenice; h) ostale riječi (imenice i pridjevi s istaknutim značenjem).

Zanimljivo je što autor neke opće imenice piše velikim slovom, točno kada se zna na što se ta opća imenica odnosi npr. imenica grad, kada se odnosi na grad Split: *pottekosce u Grad, i navistisce ovo nemillo, i hudo dillo: Split vas kolik smeten (...).* Jednako tako je i u primjeru *Tilo Sveto* budući da se zna da se to odnosi na mrtvo tijelo svetoga Arnira: *pokriveno gomillom od kamenja Tilo Sveto, nikogar (...).* Prilikom pisanja naziva toponima autor sve nazive piše velikim slovom, osim prijedloga, kako je to i danas u jeziku: *Gorre od Mossora, Darxave od Umbrie, Italja, Zadra.*

Pridjev 'sveti' uvijek se piše velikim slovom, a isto je i s imenicom *crkva* koja se u svim svojim oblicima i izvedenicama također spiše velikim slovom:¹¹ *Czriqva, Czriqvene, Czriqvu.*

Imenica 'puk' u većini slučajeva piše se velikim početnim slovom dok se u dvama slučajevima zapisuje malim slovom: *za prosviglienje puka kastjanskoga**. Može se

¹¹ U hrvatskom standardnom jeziku imenica *crkva* piše se velikim slovom samo kada se odnosi na crkvenu zajednicu ljudi, ali ne i u slučaju kada se odnosi na crkvu kao ustanovu (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2013: 28).

pretpostaviti da je ovdje riječ o slučajnoj pogrešci autora, budući da nema posebnog razloga da bi autor imenicu 'puk', u ovom slučaju, napisao malim početnim slovom.

Preglednosti radi, u nastavku se nalazi tablica 3. s primjerima koji su u tekstu napisani velikim početnim slovom.

Autor, također, dva vlastita imena bilježi malim početnim slovom: *joasa kralja Xudjskoga* i *joniu vellikoga Sakresctana*. Isto tako autor rodove iz obitelji Kačić (one koji su kamenovali svetoga Arnira), odnosno njihovo prezime, bilježi malim početnim slovom: *biahu od kollina kaççichia, çujuchi*. Može se pretpostaviti da je tako napisano najvjerojatnije zbog grijeha koji su Kačići počinili nad tadašnjim nadbiskupom. Ovim primjerom može se zaključiti da autor s jedne strane subjektivno bilježi određene riječi velikim, a neke malim početnim slovom.

Tablica 3. Primjeri riječi koje se u knjižici *Poçimglye xivot Svetoga Arnira Arcibiskupa spliskoga, i muçenika Issukarstova* pišu velikim početnim slovom.

Kategorija	Primjer(i)
Bog i izvedeni pridjevi iz navedenoga leksema (u svim padežnim oblicima)	<i>Bogga, Boxje, Boggu, Bogh</i>
zamjenske riječi za Boga	<i>Gospodin</i>
sve kršćanske osobe i biblijski likovi	<i>Kraglia Xudjskoga, Svetoga Giozippa, Sveti Stipan, Duha Svetoga, Otcza</i>
toponimi	<i>Gorre od Mossora, Italji, Darxava od Umbrie, Eugubia, Rim, Raveni, Split, od Puglie, Zadra, Czarigradu, Dalmaczia, gorri Mossorskoj, Dubrava, Montegrassu, od Perugia, od Tiferna, ottok od Vissa</i>
duhovne i svjetovne titule, pojmovi koji imaju odliku svetosti	<i>Poppovi, Pismo Sveto, Svetomu (...) Arcibiskupu, Czriqvene, Cessarom, Czriqv, Zriqvenih, Biskup Grada, Biskupa, Kler, Farani, Dvoraninu, Sveti Otacz Papa, Splitski Arcibiskup, Poppove Callenske, Papa, Arcixakna Splitskoga, Svetoga (...) Reda Svetoga, Poklissare, Zriqvi Pastira, Popa, Sakresctana, , Nebeskom Perivoju, Aposctolskomu, od Oltara, Mojstiru Svete (...), Svetoga Muççenika, Redovnikov, Posctovanih Redovnicz, Tilo Sveto, Svetoga Slughe,</i>

Kategorija	Primjer(i)
	<i>Vire Svete, Tilo, Czriqvu Svete, Golubizza, Sveti Xivot, Svetkovine, Blagdane od Svetih, Nebba, Raju, Trojstvu, dobri Cessar od Istoka, Svetosti</i>
osobna imena i prezimena	<i>Arnir, Arniru, Federikom, Emmanuel, Mika, Radana Marula, Allescandar, Martin, Adriana, Girardo, Lukara, Bendetta, Marie, Ubaldo</i>
ostale riječi (imenice i pridjevi s istaknutim značenjem)	<i>Idolom, Çovik, Puk, Rat, Mojstiru, Palij, Sude Srebarne, Baçvu, Brod, Gospode, Puka Splitskoga, Moru, Mletke, Vlastelle, Pristoglie, Vlasti, Splitchianih, Splitske Gospode, Gradu, Augusta (mjesec), Opchina Splitska, Mletasckom Gospodom, Turçinom, Turska, Gradovi Primorski, Vladanjem, Principa, Turske Çette, Procesciun, Pripocctovanoga Capitala, Poganske, Moru</i>

Kod sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja riječi, autor sastavljeno piše: enklitike (glagolske i zamjeničke): *jachiu, kojesu, ovakojim*; česticu 'li': *dallisu* te proklitiku: česticu 'ne': *nezna, nektiucchi*. Primjeri sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja vidljivi su u tablici 4. i 5.

Tablica 4. Primjeri sastavljenoga pisanja u knjižici *Poçimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*

Kategorija 1.	Kategorija 2.	Podkategorija	Primjeri
enklitike	glagolske		<i>jachiu, ostallibi, dabbi, gdiye, poçivaoje, kojesu</i>
	zamjeničke		<i>poklega, ovakojim, dattijim</i>
	čestica	<i>li</i>	<i>dallise</i>

Kategorija 1.	Kategorija 2.	Podkategorija	Primjeri
proklitike	čestica	negacija <i>ne</i>	<i>nezna,</i> <i>neuffajucchise</i>

U *Štenju* se nesastavljeno pišu svi prijedlozi, a prijedlozi *s' k'* bilježe se apostrofom jer se time označava ispuštanje samoglasnika.

Tablica 5. Primjeri nesastavljenoga pisanja u knjižici *Poçimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*

Kategorija 1.	Kategorija 2.	Podkategorija	Primjeri
proklitike	prijedlozi	<i>u</i>	<i>u drughim, u</i> <i>vrime, u Italji, u</i> <i>nauku, u istee</i>
		<i>po</i>	<i>po smarti, po ovi,</i> <i>po Moru, po nijedan</i>
		<i>od</i>	<i>od strane, od</i> <i>Eugubia, od Tiferne,</i> <i>od Oltara</i>
		<i>na</i>	<i>na misto, na</i> <i>gnegove, na vrime, na</i> <i>Arnira, na gorri</i>
		<i>za</i>	<i>za braniti, za</i> <i>prosvitglienje za</i> <i>vidjeti, za tu</i>
		<i>od</i>	<i>od Mossora, od</i> <i>gnih, od svoga,</i>

Kategorija 1.	Kategorija 2.	Podkategorija	Primjeri
		<i>k'</i>	<i>k'Svetomu, k'Arniru, k'gnemu, k'vratom</i>
		<i>s' sa</i>	<i>s'naredbom, s'vellikom, s'Federikom, sa svojom</i>
		<i>prid</i>	<i>prid očçi</i>
		<i>pri</i>	<i>pri Boggu</i>
		<i>pod</i>	<i>pod gniom</i>
	veznici	<i>da</i>	<i>da u vrime, da nikomu, da Lukar</i>

6. JEZIČNA ANALIZA

U ovom poglavlju, te potpoglavljima koja slijede, iznosit će se jezična rješenja *Štenja*. Analizirane su tri jezične razine: fonološka, morfološka i leksička. Potrebno je napomenuti da će u fonološkom i morfološkom poglavlju primjeri biti ispisani starom grafijom dok će se u poglavlju o leksiku pri pisanju rječničkih natuknica koristiti današnja latinička grafija.

6.1. Fonologija

U tekstu *Štenja* uočava se gotovo stopostotni ikavski refleks jata (**ě* > *i*): *vrime, na misto, griha, nike, riči, čovik, navischievasce, kollina, nike, mistu, pridan, zalivan, svitgniak, niscito, svidočanstvo, priporuci, podniti, vidjeti, priminuo, nikoga, vridnoga, prida, viditti, kriposti, potrebne, nebiasce, pristoglie, podnio, dillo, prasvet, vidivsci, navistisce, odichie, tila, oblitahu, pribila, vike, vikov, tilesne, naslidovati, uttiçuse, ondi, navistisce,, priminu, virno, priniti, pripoçtovana*. Samo je u primjeru *czelivan* zabilježen ekavski refleks jata.

Dosljedno se, u tekstu *Štenja*, provodi zamjena slogotvornog **r̥* skupom *-ar-*: *Issukarstova, smarti, rassargien, varsti, karstjanskoga, Darxave, varhu, sardcza, svarhu, izvarnost, twardosti, tarpiti, uzdarxati, sardxbom, otvardnut, sarçeno*. Jedina se iznimka uočava u primjeru čakavskoga leksema *Czrikva* gdje se slogotvorno **r̥* zamjenjuje skupom *-ri-*. Potrebno je napomenuti da se navedeni leksem i neki njegovi oblici javljaju i sa skupom *-ar-*: *Czarqvena, Czarqv*.

Refleks je psl. **ь* i **ѣ* u tzv. jakom položaju dao *a*: *jedan, dan, vas, vanka, Blagdane, taj, danaska*. Prednji se nazal **ę* bez obzira na poziciju, reflektira kao *e*: *kamenje, kamenovasce, u početku, počçe, petnadeste, pamet, po immenu, svet, zlamenja*. U jednom primjeru iza palatala prednji nazal **ę* daje *a*: *poçamsci*. U navedenom se refleksu očituje čakavska jezična posebnost. Refleks stražnjeg nazala **ǫ* kao i samoglasnoga **l* u svim primjerima daje *u*: *buduchi, budde, Golubizza, put, tisuchia, sudi; Puk*. Dočetno *-l* samo se ponegdje čuva u kategorijama imeničkih riječi i glagolskoga pridjeva radnoga muškoga roda u jednini: *dabbi poscal uççinitimu, tako vessel sa svojom druxbom, dil biacshe*. Češći su ostvaraji u glagolskim pridjevima radnim kada se dočetno *-l* vokalizira u *o*: *buduchi priminuo, ozdravio, povratio, razvidio, poznao, ubio, razumio* što ide u prilog štokavskom jezičnom sustavu.

Poluglas u prijedlogu i prefiksu *və* vokaliziran je u *u*: *ù druxbi, uççini, ù Czarigradu, ulizavsci, uççgnen, uxga*. Ponegdje je vidljiva i vokalizacija poluglasa u jakom položaju: *vas Puk i zalih duhov*.

Na mjestu praslavenskoga **dj* nalazi se čakavsko *j*: *takojer*. Skup *-jd-* čuva se u infinitivnim i prezentskim oblicima prefigiranoga glagola *iti*: *pojde, izajde, dojdosce, nenajdosce*.

Fonem *f* asimilirao se u primljenici *Federikom*.

Fonem *h* čuva se u početnoj poziciji: *hoti*; središnjoj: *biahu, oblitahu, czignahu*; dočetnoj: *Splitjanih*. U nekim se primjerima fonem *h* zamjenjuje s *k*; *nektiucchi, nadaknuće* ili se pak, bez obzira na poziciju, gubi: *itajuchi biascei dostignula, jedanji dil, drxause*.

Suglasnička skupina *-hv-* zamijenjena je fonemom *f* u primjerima: *Farski, fale, uffachien, zaffaliti*.

Protetsko *j* najčešće je zabilježeno u dativu i akuzativu množine zamjenica za 3. glagolsko lice: *dajim, ovakojim, odaslascejih*.

Rotacizam se pojavljuje samo u jednom primjeru *nikogare*.

Refleks praslavenskih skupina **stj* i **skj* ostvaruje se kao *št*: *Sakresctana*, ali i kao *šč*: *sidalischia, godiscchia, namiscchieno*.

Stara suglasnička skupina **čbt-* ne čuva se, već je ostvarena suglasničkom skupinom *št*: *stenye*. U tekstu je još očuvana i skupina **dv-* u primjerima *uzdvignut, dvignut, dvigosce*.

Fonem *v* se čuva u cijelom tekstu *Štenja*: *Svet, pravomu, ovi*.

Asimilacija po zvučnosti provodi se povremeno, na granicama prefiksa i osnove: *istumachisce*; dok se s druge strane ne provodi u primjerima *raztargano* i *izprostiti*. Do ispadanja dentala *d* i *t* najčešće ne dolazi ispred afrikate *c*: *Otcza, sardecza*. Razjednačivanje ili disimilacija javlja se u primjeru: *poçimglye, zlamenja*. Slabljenje šumnika vidljivo je samo u jednom primjeru *Mletasckom*.

6.2. Morfologija

Kod imenica muškoga i srednjega roda u genitivu množine javljaju se tri nastavka: *-ov*: *ne malla broja Redovnikov, Vlastelle, i puka Splitskoga; jedan u Trostjvu xive, i kragliuje po sve vike vikov; koi od zalih duhov jessu; -ih*.¹² *opakko dillo onnih gliudih; biasce uffachien od*

¹² Navedeni nastavak preuzet je iz zamjeničko-pridjevske sklonidbe (< *-ěhъ* i *-ihъ*) (Horvat, 2005: 101).

Splitjanih, i posćenjem od *Poppovih*, Gospode, pristavsci prosenju *Poklisarih*, onih *karstianih* cichia straha od *lupexih*; -Ø: od dvadeset *godisct*, pomgni *Posctovanih Redovnicz*. U genitivu množine imenica ženskoga roda javljaju se dva nastavka, štokavski -a: od tih *zemaglia* te čakavski -Ø: *napridku od dusc*.

U dativu se množine imenica ženskoga roda javlja stari nastavak -am: i *spasiteglna duscam gnihovim*, protivu *prokletim uboiczam*; u imenicama muškoga i srednjega roda zabilježen je stari nastavak -om: *pridan Kolludrom*, *prida ga Poklisarom*, *doscli k' vratom*. Lokativ množine ženskoga roda ima stari nastavak -ah: *Pismo Sveto u drugim kgnigah*, *ù igrah*; u imenicama srednjega roda¹³ nastavak je -im: *pogodile u proscasnim takovim odabranjim*.

U instrumentalu množine imenica muškoga roda autor koristi dva nastavka, stariji -im: *gnegovima Popovim* i noviji -ima: *brod s' Poklissarima*, od *Cessara zamiritim darovima*; u imenica ženskoga roda nastavak je -ami: *pristati molbami gnegovimi*.

Kratka je množina zabilježena u imenicama muškoga roda: *nossechimu dare*, *razlike sude Srebarne* dok se u pojedinim padežima mogu naći i oblici s dugim oblikom množine: od *Cessara zamiritim darovima*, *da sami Gradovi*.

Autor imenicu 'rat' bilježi kao imenicu ženskoga roda: *koju strascnu Rat*, no „druga ruka” original ispravlja i bilježi: *koji strascni Rat*. Imenica 'glad' muškoga roda u instrumentalu je zabilježena s nastavnom -om: *nikoga gladom*.

Sibilarizacija je vidljiva u primjerima: *tamgnaczi*, *bilizi*, *redovnicz*.

Posvojnost se u jednom primjeru izriče genitivom osobne zamjenice ženskoga roda: *poznavati gne gospodarstvo*.

Odnosna se zamjenica 'koji' može javiti u oblicima *koi*, *koj*, *koji*: *koi dobrovoglno pristavši*, *koi buduchi ozdravio*, *koi dobro znadihu*, *Otacz Papa*, *koj dobro (...)*, *Poppove Callenske*, *koj premda*, *gliudi*, *koj ondi pribivahu*, od *koj varsti rodoteglia* i lokativnom obliku: *u koj ostallibi*, *u koj czignahu*, *koi druxbi*, *tamgnaczi*, *koji*, *kako*, *koji ugrabili biahu*.

Pokazne zamjenice 'ovaj', 'taj', 'onaj' imaju oblike *ovi*, *ti*, *oni*: *po ovi način*, *Ovi kamen*, *po ovi način*; *smeten na ti glas*, *Onni tamnjaci*, *svi onni prokleti uboicze*, *u onni čas padde*.

Autor koristi upitno-odnosnu zamjenicu za značenje neživo u obliku *scto* 'što': *sctose dogodi*, *onno sctose gniojh*, *scto onni nepravedno* što naravno ide u korist štokavskom jezičnom sustavu.

¹³ Za imenice muškoga roda nije bilo primjera u tekstu.

Navode se i pojedine neodređene zamjenice: **ikakovu smirenju, tako da kojikodir zadarxan, ništo od starosti, nikoga Joniu Velikoga.**

Glavni brojevi koji se javljaju u tekstu *Štenja* su: *jedan, dva, scest, sedamdesset, sto, scesto, tissuchia*, a od rednih brojeva javljaju se: *parvi, drughi, drugoga, trecchi, četvartoga, ossamdesseto.*

Od jednostavnih glagolskih vremena upotrebljava se prezent: **nastojmo naslidovati, vidu, providimu**, imperfekt: *çignasce, klagnahuse, nebiasce, pribivahu, czignahu, uzamsci, pristojasce, sidjasce* i aorist: ostro **pokara od tolliko, odluçisce, prikazasce, uzbudiscese, kamenovasce, ubisce, odaslasce, prikazasce, istumaçisce, vratisce se, odabrasce, dostoja, prigodi se u to vrime, kakkomuse i doggodi pó ovi naçin, padde tad na kolina.**

Od prošlih složenih glagolskih vremena koristi se perfekt: *poçivaoje, ostavi je, potribno je*, pluskvamperfekt: *ugrabili biahu, biasce uxivala, bihu posvoilli, bihu se skupili*, a od budućih vremena futur prvi: *jachiu ostaviti vas, kakochiete sliscati.*

U tvorbi perfekta glagol 'biti' javlja se u naglašenom i nenaglašenom obliku: **jeste ostavili, su potribne, poçivao je, ostavi je.**

Treće lice množine prezenta ima nastavak *-u*: koju **vidu** podano, Arnir **stisnu** velliko priateglstvo, dok se samo kod glagola 'podati' javlja nastavak *-du*: fale gnemu **podadu.**

U tekstu *Štenja* od glagolskih načina javlja se: kondicional prvi: **dabbi poscal uççinitimu srpovod, kojegbbi czinio korisna**, kondicional drugi: **bi bilo pristojno** i imperativ: **dajtemi jedan pehar, priporuçite se gnegovu.**

Zastupljeni su glagolski prilozi prošli s nastavkom *-vsci* (*-vši*): *ostavivsci, stupivsci, sakupivsci, ustupivsci, odabravsci, vidivsci, podavsci, dilivsci, odriscivsci, zaklopivsci, zaçuvsci, padsci* te sadašnji s nastavkom *-chi* (*-çi*): *karajuchi, çujuchi, htiuchi, buduchi, videchi, razmiscgliajuchi, nutkajuchi, putujuchi, nossechi, nehottechi.*

Glagol 'htjeti' javlja se s osnovom *hot-*: **hotti pristati, nehottechi davati, hottiasce bitti** ali i u svojoj standardnoj osnovi htjeti: **htiuchi**ga izbavit, **htiuchi** jedni jednoga.

Autor teksta u velikom dijelu *Štenja* koristi pasiv prošlih glagolskih vremena: *biasce kamenovan, biasce pridan, biasce uççignien, biasce kamenovan, od svega Klera, Gospode, i Puka biasce çekano, biasce pridan Kolludrom.*

Infinitivi uglavnom nisu apokopirani: *viditi, pristati, naslidovati, uggoditti, klagnati, braniti, ostaviti...*, uz pojedine iznimke: **htiuchi**ga izbavit od one peçali.

Od nepromjenjivih vrsta riječi izdvojit će se ponešto.

Navode se pojedini prilozi: **pokle** ga ostro pokara od tolliko tescka griha; biasce **nemillostivo** kamenovan; **ussilno** htiuchi, jedni jednoga, **jednoduscno** odlučisce, i ponixeno istumačisce, kojega **dobro** znadisce, **posli** toga ulizavsci, **mallo zatim**, **ossobito** potribne, molliga zatim **ponixeno**, nebiasce **daleko**, Martin **opet** postavglien, **tad** biasce podloxna, **nepravedno** uggrabgliene, **skupno** u procesjun, **vecchie** rasardjeni, **virno** pod vladanjem, **danaska** sarčeno, s'gor reččeni Martin, **tot** čudo, **toti** bihu se skupili, ostavahu **jošter** slobodni, biasce **zaludu**.

Od prijedloga se izdvaja prijedlog *protiva* 'protiv' koji u *Štenju* dolazi s dativom: **protiva** gnemu, zatim prijedlog *prez* u značenju 'bez': **prez** pristanka, prijedlog 'po' koji stoji na mjestu prijedloga 'na': koja **po** svaki način, **po** ovi način, **čiča** straha, **uzbudi** **meu** gnim.

Od veznika se navodi veznik *jerbo* 'jer' koji se bilježi s naveskom: *Dalli* **jerbo** često; i veznik *olli* u službi veznika 'ali': **olli** ostaje oblakscan.

6.3. Leksik

U narednom dijelu slijede leksička rješenja teksta *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibiskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*. Leksik ne obuhvaća sve riječi, već samo one koje bi mogle onemogućavati razumijevanje teksta *Štenja*. Primjeri se navode u natuknicama u uobičajenom rječničkom obliku (Njd. imenica, Njd. m. r. pridjeva, infinitiv glagola). Uz natuknicu se navodi gramatička oznaka, značenje te (u nekima) kontekst.

U nastavku slijede primjeri u rječniku ispisani današnjom latiničnom grafijom.

- **arhibiskup** m – nadbiskup
 (*Počimlje život Svetoga Arnira Arcibiskupa*)
- **bogoľubno** pril. – pobožno (*od virnih bogoľubno poštovan*)
- **arcižakan** m – arhiđakon (*Lukara Arcižakna Splitskoga*)
- **crikva** ž – crkva
- **betežan** prid. – koji je nevaljao, bolestan, kvaran (*kripost za ozdravľati betežne*)
- **brime** s – teret koji se nosi na leđima (*dužnost svoga brimena*)
- **čelivan** prid. – ljubljen (*bogoľubno poštovan, i čelivan*)

- **čiča** prij – zbog (*čiča straha od lupežih*)
- **dari** m – darovi (*noseći mu dare*)
- **došašće** s – dolazak (*istumačiše uzrok njihova došašća, i žeļu grada*)
- **družba** ž – skupina, društvo
- **faliti** nesvrš. – nedostati
- **Federiko Cezar** m – Fridrik II., njemački kralj i rimsko-njemački car, godine 1196. bio je izabran za njemačkog kralja
- **godište** s – godina
- **gomila** ž – gomila kamenja, mnogo stvari nabacanih na hrpu (*navališe varhu néga gomilu kamen 'ja*)
- **hoti** nesvrš. – htjeti (*hoti pristati molbami négovimi*)
- **hud** prid. – zao, oštar, strog (*navistiše ovo nemilo, i hudo dilo*)
- **hudoban** prid. – pun vruga, zla, sotone (*živ nakon onoga hudobnoga Arcibiskupa*)
- **ikakov** zamj. – ikakav
- **itati** nesvrš. – bacati (*koji kod biahu itali kameñe na Svetoga Arcibiskupa*)
- **jošter** pril. – imalo (*ostavahu jošter slobodni*)
- **Kačići** m – hrvatski plemićki rod. (*Oni tamñaci, koji, kako se govori, biahu od kolina kačića*)
- **Kaleš** m – Cagli, grad i općina u središnjoj Italiji, 30 km južno od Urbina, u blizini rijeke Burano, rijeka u Umbriji (*Grada Kaleš daržave od Umrbrrie, petnadeste miļa daleko od Eugubia*)
- **karstianin** m – kršćanin
- **koludar** ž – redovnik (*biaše pridán Kolludrom, Reda Svetoga Patriatke Bendeta*)
- **kriposan** prid. – snažan, moćan (*Sveti život, i kriposna dila od Svetih*)
- **kripost** ž – krepost, moralna čistoća, ukupnost moralnih vrlina; čestitost (*na vrime svoje u kriposti svakoj*)
- **lupež** m – lopov, kradljivac (*čiča straha od lupežih*)
- **mečati** nesvrš. – stavljati (*i mečati im prid oči*)
- **mejaš** m – međaš, kamen međaš između imanja, kamen koji obilježava seoski posjed, posjed (*znadihu mejaše od tih zemaļa*)
- **meu** prij. – među
- **Mojstir** m – samostan (*Posađen on u Mojstiru, kakono u Nebeskom Perivoju*)
- **nadaknuće** s – nadahnuće
- **namišćeno** pril. – namješteno
- **naskočen'je** s – napad (*strašeći se Turskoga naskočen 'ja*)

- **navistiti** svrš. – objaviti (*navistiše ovo nemilo, i hudo dilo*)
- **maći** nesvrš. – moći (*ništar ne magne razmišljajući*)
- **nemilo** pril. – nemilostivo
- **nikogar** zamj. – nikoga
- **nutkati** nesvrš. – nuditi, gnjaviti nuđenjem (*karajući grihe, nutkajući na kriposti*)
- **oblakšan** prid. – olakšan (*oli ostale oblakšan, oli po sve ozdravljen*)
- **oblići** svrš. – oblijetati (*često okolo njih oblitahu Turske Čete*)
- **obnevožen** prid. – koji pati, trpi ili boluje, opsjednut (*koi od zalih duhov jesu obnevoženi*)
- **obući** svrš. – odjenuti (*obukavši ga u odiće Biskupove*)
- **odića** ž – odjeća (*obukavši ga u odiće Biskupove*)
- **odvitovan'je** s – zagovor (*pri Bogu utiču se njihovu odvitovan'ju*)
- **oli** vezn. – ili
- **otvardnut** prid. – okorjeli (*otvardnut u svojoj tamnosti*)
- **palij** m – vrpca s križem koju nose oko vrata pape i biskupi (*davši mu običajni Palij*)
- **paralipomena** ž – književna ostavština (*Povida Pismo Sveto u drugih knjigah od Paralipomenom*)
- **parvostol'jan** prid. – prvostolni
- **pečal** m – žalost (*htiući ga izbavit od one pečali negova sardca*)
- **pedipsa** ž – kazna (*davši mu Gospodin dostojnu pedipsu*)
- **perivoj** m – zeleni prostor oblikovan čovjekovom kreativnošću i elementima prirode, park (*Posađen on u Mojstiru, kakono u Nebeskom Perivoju*)
- **petnadeste** br. – petnaest
- **plačan** prid. – tužan, onaj koji plače (*plačni vratiše se u dom svoj*)
- **pleća** s pl. tantum – leđa (*podloživši svoja pleća pod škrinicu*)
- **podoban** prid. – prikladno (*Odabravši zato dva Popa podobna za tu svarhu*)
- **pogarda** ž – uvreda (*izrigaše na n psosti, i pogarde paklene*)
- **pokarati** svrš. – ukoriti (*pokle ga oštro pokara od toliko teška griha*)
- **pokle** pril. – nakon (*pokle ga oštro pokara od toliko teška griha*)

- **Poklisar** m – crkveni poslanik (*i jednodušno odlučiše poslati Poklisare u Rim*)
- **poludnev** m – strana okrenuta prema podnevu (*u postavljen od strane od poludneva na Oltar*)
- **pomňa** ž – briga (*priporučen bogoľubstvu, i pomňu*)
- **pomňivo** pril. – pažljivo (*pomňivo nastojaše napridku od duš sebi pridanih*)
- **pop** m – svećenik
- **poroditi se** svrš. – roditi se
- **port** – luka (*Svete Marie od porta*)
- **povidati** nesvrš. – pričati, propovijedati (*Povida Pismo Sveto u drugim knihah*)
- **poznan'je** s – spoznaja (*dođu u poznan'je od one slave*)
- **pribivati** nesvrš. – boraviti (*svitovni gliudi, koj ondi pribivahu*)
- **pričan'je** s – rasprava (*meu nim, i negovima Popovim veliko pričan'je varhu nikih pravih Crikvenih*)
- **pridobiven** prid. – zarobljen (*ostali b pridobiveni, i povedeni u sužanstvo*)
- **prignuti se** svrš. – pokloniti se
- **prikazati se** svrš. – ukazati se (*prikaza se Arniru u velikoj svitlosti*)
- **priporučen** prid. – povjeren (*priporučen bogoľubstvu, i pomňu*)
- **pročešiu** m – crkvena procesija (*naređena skupna Pročešiu s velikom s pravom*)
- **prošen'je** s – prošnja, prošnje (*dobrovoľno pristavši porsen'ju Poklisarih*)
- **prošan** prid. – prošlo, starije (*bihu se pogodile u prošasnim takovim odabran'jim*)
- **protiva** pril. – protiv
- **provriti** svrš. – izvirati (*čudnovato provrij vrutak pribistre vode*)
- **prudan** prid. – koristan, imati koristi (*prudne budu njihovu spasen'ju*)
- **psost** ž – psovka (*izrigaše na n psosti, i pogarde paklene*)
- **rasrditi** svrš. – razjariti, razljutiti (*Rasrđen Puk na negove riči*)
- **razbludno** pril. – razuzdano (*štuju Svetkovine razbludno, niki trateći vrime*)
- **razviditi** svrš. – učiniti nešto jasnim (*budući razvidio, kako biaše prošla taj stvar*)
- **sagrišen'je** s – sagrješenje, spoznaja grijeha (*sarčeno poče moliti ga, da im prosti ono sagrišen'je*)

- **sidalište** s – prijestolje (*je bio dvignut od svoga sidališća*)d
- **slidovati** nesvrš. – sljedovati, slijediti
- **slišati** nesvrš. – slušati (*kako ćete slišati*)
- **smamnost** ž – slabost (*od smamnosti, i onih, koji od zalih duhov*)
- **smutna** ž – sablazan, pomutnja (*kolike smutne bihu se pogodile u prošasnim takovim odabran'jim*)
- **stado** s – narod (*Arnir počamši bđiti varhu svoga novoga stada*)
- **stanovit** prid. – odlučan, siguran (*stanovit uzdaržati, i braniti pravi Crkvene*)
- **sud** m – posuđe, sud (*Imadiaše Arnir razlike sude Srebarne*)
- **sužanstvo** s – ropstvo (*ostali b pridobiveni, i povedeni u sužanstvo*)
- **svaržen** prid. – sklonjen s vlasti (*naredi da Lukar bude svaržen*)
- **sveti patriark Bendet** m – patrijarh sveti Benedikt iz Nursije (*biaše pridan Kolludrom, Reda Svetoga Patriatke Bendeta*)
- **svitnak** m – svijećnjak, svjetiljka u Crkvi (*kakono svitnak u Crikvi Svetoj*)
- **tamnost** ž –tama, simbol grijeha (*otvardnut u svojoj tamnosti*)
- **tamnak** m – grešnik (*Oni tamnaci, koji, kako se govori, biahu od kolina kačića*)
- **toti** pril. – tu (*i toti prista, dokle biaše namišćeno*)
- **trudliv** prid. – netko tko je sklon trudu, mucu i naporu (*trudlivi u gnijihovoj twardosti*)
- **ubog** prid. – jadan, sirot (*i blag s' ubozima*)
- **ufaćen** prid. – uhvaćen
- **ufano** pril. – s povjerenjem, s nadom (*ľubno, i ufano zazvavši ime Svetoga Arnira*)
- **ufati se** nesvrš. – nadati se, vjerovati, uzdati se (*koje neufajući se poniti sobom*)
- **ulisti** svrš. – pristupiti, ući (*ulizavši u Brod s Poklisarima pride u Split*)
- **uzbuditi se** svrš. – pobuniti se
- **uzdvignut** prid. – uzdignut (*za da bude uzdvignut u nauku, i Svetu živľen'ju*)
- **užgan** prid. – potaknut (*Sveti Arcibiskup, i užgan u ľubavi*)
- **vik** m – vijek
- **vrutak** m – izvor vode (*ćudnovato provrij vrutak pribistre vode*)
- **zal** prid. – zao
- **zaludu** pril. – uzalud

· **zgoditi** svrš. – dogoditi (*Zgodi se tot čudo veliko, koje učini Bog za svidočanstvo*)

· **zlamen'je** s zb. – znamenje
(*mnoga čudesa, i zlamen'ja, na vlastito ozdravljen'je*)

· **žudijski** prid. – judejski, židovski

7. TRANSKRIPCIJA

U ovom poglavlju bit će ispisana transkripcija teksta *Štenja*. Riječ je, prema *Hrvatskoj enciklopediji*, o postupku zamjene znakova jednoga pismovnog sustava znakovima drugoga pismovnog sustava. Prilikom zamjene treba se voditi računa o izgovoru znakova koji se transkribiraju. Prema tome, transkripcija pruža obavijest o tome kako se što izgovaralo u jeziku izvorniku, a ne kako je što bilo napisano u izvorniku. Transkribirani tekst nikad se ne može vratiti u izvorni jer se više različitih grafema može izgovarati na jednak način,¹⁴ što je i potvrđeno grafijskom analizom.

Tekst *Štenja* ispisan je na sedam listova, obostrano, ispunivši tako trinaest stranica. Ukupno broji 276 ispisanih redaka, a pri transkripciji je zadržan identični vizualni poredak.

Potrebno je istaknuti da svaka stranica teksta, ispod redaka ispisanih tekstem u desnom rubu margine, završava prvom riječju sa sljedeće stranice, ali pri transkripciji ona neće biti uključena, kao što nije uključena ni u brojanje ispisanih redaka. Također je važno istaknuti da je pri bilježenju velikoga i maloga početnog slova zadržan način kojim se koristi autor teksta *Štenja*, a ne kako je to u hrvatskom standardnom jeziku.

Preglednosti radi, prijelaz s jedne stranice na drugu istaknut je praznim retkom, a svaki peti redak označen je brojem s desna.

Pri transkripciji zadržan je znak jednakosti kojim se autor koristi za prijenos slogova riječi u novi redak, ostavljeni su nadslovni znakovi koji nose informacije o prozodiji, a točka se bilježi samo znakom (.).

U nastavku slijedi transkripcija cjelovitog teksta *Štenja* čiji su dijelovi prethodno analizirani na grafijskoj, pravopisnoj i jezičnoj (fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj) razini.

¹⁴ Transkripcija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/transkripcija>> (pristupljeno 15. veljače 2025.).

ŠTEŇE I.
POČIMĻE ŽIVOT SVETOGA ARNIRA ARCIBISKUPA SPLISKOGA,
I MUČENIKA ISUKARSTOVA

*Povida Pismo Sveto ù drugim kñigah od Paralipome=
nom¹⁵ da ù vrime Joasa¹⁶ Kraļa Źudijskoga, ostavivši Źudi
ij klañati se svomu pravomu, i jedinomu Bogu, a klaña=
hu se Idolom, kako činaše, i ñihov kraļ, radi toga Za=
karija sin Joade¹⁷ velikoga ~~Popa~~¹⁸ Čovik' ~~pr~~asvet, i ~~žestok~~¹⁹ za= 5
braniti pošten'je Božje, po smarti svoga Otca stupiv=
ši na misto ñegovo, jedan dan sakupivši vas' Puk,
pokle ga oštro pokara od toliko teška griha, od strane
Božje ovako jim reče: Ovo govori Gospodin: Zašto vi
jeste ostavili mene, i ja ću ostaviti vas. Rasarjen 10
Puk' na ñegove riči, ù koj činahu da jim navišćeva=
še koj~~h~~ strašn~~h~~²⁰ Rat, ù koj ostali bi pridobiveni, i pove=
deni ù sužanstvo, uzbudiše se protiva ñemu, i u=
zamši kamen'je, ñega nemilo kamenovaše, i ubiše.
Živa prilika ovo bijaše od onoga, što se dogodi Sve 15
tomu Arniru Arcibiskupu, koj karajući nike opake
ļude Gore od Mosora, koji ugrabili bijahu i posva=
jili zemļe Crikvene, od ñih bijaše nemilostivo ka=
menovan, kako ćete slišati. Porodi se Sveti Arnir*

*u Ital'ji, da li se ne zna ù komu mistu, ni od kojih²¹ _____²² 20
roditelja , zna se samo, da ù početku ñegove mladost=
ti, bijaše pridan Koludrom, Reda Svetoga Patrijarke*

¹⁵ Druga ruka ispravlja Paralipomenita .

¹⁶ Ovdje se javlja nesigurnost prilikom transkribiranja osobnih imena i ne zna se hoćemo li grafem <s> čitati kao s ili kao š.

¹⁷ Autor grafem <j> bilježi malim početnim slovom.

¹⁸ Druga je ruka prekrizila riječ *Popa* i iznad nje je zabilježila riječ *svećenika*.

¹⁹ Druga je ruka prekrizila riječ *žestok* te je iznad nje zabilježila riječ *srčan*.

²⁰ Druga ruka ispravlja i bilježi *koji strašni*.

²¹ Druga ruka bilježi nastavak *-ih*.

²² Druga je ruka prekrizila riječ koja se nalazi na kraju 20. retka. Može se pretpostaviti da se radi o riječi *varsti*.

Benedeta, zà dà bude uzdvignut²³ ù nauku, i Svetu življen'ju. Posadjen on ù Mojstiru, kakono ù Neb=
25

eskom Perivoju, i zalivan vodom Božje milosti, pod=

ade plod nà vrime svoje ù kriposti svakoj, i mud=

rosti, tako dà bijaše činjen dostojan biti uzdvig=

nut, kakono svitnak' ù Crikvi Svetoj, za prosvit=

ljen'je puka karstjanskoga. Bijaše dakle od Pape
30

Adrijana četvartoga učinjen Biskup Grada Kaleš

Daržave od Umrbrje, petnadeste miļa daleko od Eu=

gubija, gdi Sveti Ubaldo tad bijaše Biskup, s' kim

Arnir stisnu veliko prijateljstvo, i koj budući primi=

nuo, prikaza se Arniru ù velikoj svitlosti, i priporuči,
35

da bi pošal učiniti mu sprovod, kako on dobrovoljno

ispuni, ~~sa družbom od~~²⁴ Biskupa Perugie, i Biskupa

od Tiferna. Vlada Arnir Crikvu Kalensku veće

od dvadeset godišť velikim razumom, i svetošću,

kad nepriatelj Pakleni, nemogući podniti njegove

kriposti, uzbudi meu nim, i njegovima Popovim
40

veliko pričan'je varhu nikih pravih Crikvenih, i budu=

ći pošli ù Rim za viditi raztargano to pričan'je, sve

bijaše zaludu; ~~zašto~~²⁵ nemogući se pogoditi meu so=

bom, i nektijući Popovi pristati ikakovu smiren'ju, ko=

bi bilo pristojno.²⁶ Sveti Otac Papa, koj dobro poznašae
45

dostojanstvo Arnirovo, htijući ga izbavit od one pečali

negova sardca, providi mu po ovi način. Budući

priminuo Girardo Splitski Arcibiskup, Kapitul, kojemu se

pristojaše odabrati novoga Arkibiskupa, razmišljajući

kolike smutne bihu se ~~pogodile~~ ù prošasnim takovim
50

odabran'jim, usilno htijući jedni jednoga, drugi dru=

²³ Druga ruka križa grafem v.

²⁴ Druga ruka ispravlja u družbi.

²⁵ Druga ruka iznad ispravlja jer.

²⁶ Točku bilježi druga ruka.

goga^{2a} ^²⁷ Arcibiskupa, i strašeci se, i tad upasti u iste
 smutne, i nesklade, i jednostužno odlucise poslati
 Poklisare u Rim, i ponizeno moliti Svetoga Oca Pa=
 pu, da bi se on dostojno dobavlati njihovoj Crikvi Pas=
 tira, kojega bi cinio korisna, i spasiteljna dušam ni=
 hovim. Odabravši zato dva Popa podobna za tu
 svarhu nikoga Joniu Velikoga Sakrestana, i drugoga
 vridnoga Redovnika²⁸ odaslaše jih u Rim, koj budu=
 ci prišli k' Svetomu Ocu Papi, prikazaše liste,
 nima pridane, i ponizeno istumačise uzrok' ni=
 hova došastja, i želu grada. Sidjaše na pristo=
 lu Apostolskomu u to vreme Alescandar treći,
 koji dobrovoljno pristavši prošenu ju Poklisarih, postavi
 oči na Arnira, i nega, kojega dobro znadiše izvar=
 snost, odluci dati jim za Arcibiskupa, i Pastira. Od=
 rišivši ga zato od zaveze Crikve Kalenske, i po=
 davši mu običajni Palij, i prida ga Poklisarom, u koj(ih)²⁹
 družbi, dilivši se iz Rima, pride u Ravenu; ostaviv=
 ši mnogo tužne Popove Kalenske, koj premda bi=
 ju mu bili toliko trudlivi u njihovoj twardosti od
 pričanja, ništar ne magne razmišljajući negove
 kriposti, i dostojanstvo, plačni vratise se u dom svoj.
 Imadijaše Arnir razlike sude Srebarne, i odiće od
 mnoge čine za službu od Oltara, koje ne ufaju=
 ci se poniti sobom, čica straha od lupežih, sve
 koliko zaklopivši u jednu Bačvu, i ostavi je u Moj=
 stiru Svete Marije od porta od Ravene, s' naredbom, da
 nikomu drugomu bude pridana, nego jednom svomu
 Dvoraninu, kojega čini viditi, i poznati od onih, koj
 bijahu u Mojstiru. Posli toga ulizavši u Brod s' Po=

²⁷ Druga ruka bilježi prijedlog za te ispod stavlja oznaku ^ koja označava da se navedeni prijedlog umeće u tekst.

²⁸ Druga ruka iznad bilježi riječ kanonika.

²⁹ Druga ruka bilježi nastavak -ih u zagradi.

klisarima pride ù Split, gdi bijaše prijat s' velikom
radostju, i pošten'jem³⁰-od Popovih, Gospode, i svega
Puka Splitskoga. Tu aute Dne mise nobis. BC Deo Grazie.

ŠTEŇE II.

Arnir počamši bdiť varhu svoga novoga stada, 85
pomnivo nastojaše napridku od duš sebi pridanih,
karajući grihe, nutkajući nà kriposti, stanovit uz=
daržati, i braniti pravì Crkvene³¹ milostiv, i blag
s' ubozima, pomniv ù svemu ugoditi Bogu, i ispu=
niti dužnost svoga brimena. Prigodi se ù to vrime, 90
~~dà Martin Biskup Farski, ništo od starosti, ništo pri=
tisnut od nike bolesti, i izajde vanka svoje pameti,
zà to Farani ne ktijući ga tarpiti, dojdoše ù Split, i oda=
braše Lukara Arežakna Splitskoga zà Biskupa, ko=
jega povedoše k' Arniru, moleći dà ga posveti, i³² 95
bijaše posvećen. Malo zatim s' gor rečeni Alles=
sandar Papa putujući iz Puglie po Moru za poći
u Mletke, pride ù Otok od Visa, koju stvar, začuv=
ši Arnir, čini napraviti —³³ potrebnè ^{ladje} ^³⁴, i ^{sdružen}³⁵ od
ne mala broja Redovnikov, Vlastele, i puka Splitskoga 100
pojde k' nemu zà pokloniti mu se, noseći mu dare,
osobito potrebnè negovu putovan'ju. Moli ga za=
tim poniženo, dà bi se dostoja dojtì ù Split, koj ne bija=
še daleko: dà li Sveti Otac potežeći se doći ù Mlet=
ke, za učiniti mir s' Federikom Cezarom, po nijedan 105
put hoti pristati molbami negovimi: i tako Arnir poj=
de s' nim dò Zadra ^{*36[OB]}, gdi pride takojer s' gor rečeni Mar=~~

³⁰ Druga ruka iznad piše štovanjem.

³¹ Druga ruka ispravlja i bilježi prava Crkvena.

³² Druga je ruka precrtala dio teksta.

³³ Druga je ruka prekrizila riječ koja se nalazi u sredini 99. retka pa se ne može iščitati o čemu je riječ.

³⁴ Druga ruka bilježi riječ *ladje* te ispod stavlja oznaku ^ da se navedena riječ umeće u tekst.

³⁵ Druga ruka iznad ispravlja i bilježi *praćen*.

³⁶ Ovdje druga ruka bilježi iznad zvjezdicu (*) i oznaku ^ da se umeće u tekst. Može se pretpostaviti da zvjezdica treba predstavljati točku, odnosno kraj rečenice.

tin Farski Biskup, koji budući ozdravio od svoje bo=
 lesti, i povratio se u svoju pamet, učini tužbu, kako je
 bio dvignut od svoga sidališća, i na njegovo misto 110
 uzdignut Lukar Splitski Arcizakan. Sveti Otac
 Papa, budući razvidiø, kako bijaše prošla taj stvar;
 naredi da Lukar bude svaržen, a Martin opet pos=
 tavljen na svoje Pristoje. u to vrime Emanuel
 dobri Cezar od Istoka gospodovaše u Carigradu, ko=
 jega Vlasti tad bijaše podložna Dalmacija, k' nemu 115
 bijaše od Spliciñih poslan Arnir s' nekoliko Splitske
 Gospode, za izprositi od ñega nike milosti potrebne
 ñihovu Gradu. Pojde Arnir; i bijaše prijat vele poš=
 teno³⁷ od Cezara, koji dobrovoljno prignuse učiniti mu 120
 svaka koja prosaše, i tako vesel sa svojom družbom
 vrati se u Split nadaren od Cezara zamiritim darovima.
 Bijaše Arnir Muž³⁸ stanovit, i hrabren za uzdaržati, i
 braniti pravi Crikvene³⁹ za koje pripravan staše istu
 smart podniti, kako mu se i dogodi po ovi način. 125
 Crikva Splitska uživala bijaše nike zemlje na go=
 ri Mosorskoj, koje bihu posvojili svitovni ljudi, koj

 ondi pribivahu, ne hoteći davati Crikvi dohodke, ni
 poznavati ñe gospodarstvo. Sveti Arnir razumivši tu
 stvar; pojde tamo _____⁴⁰ sarcem za izvaditi te 130
 zemlje, nepravedno ugrabljene Crikvi, i činiti jih
 ñoj povratiti. Povede sobom ljude, koji dobro zna=
 dihu mejaše od tih zemaļa, i budući poznao istinu,
 poče žestoko karati opako dilo onih ljudih, koji
 toti bihu se skupili, i mečati im prid oči prokles=
 tvo, i teški grih, u komu se nahodjahu, nepravedno 135

³⁷ Druga ruka iznad bilježi riječ častno.

³⁸ Druga ruka iznad bilježi riječ Čovik.

³⁹ Druga ruka ispravlja i bilježi prava Crikvena.

⁴⁰ Druga ruka precrtava riječ pisanu prvom rukom i iznad bilježi riječ odlučnim.

uzdaržeći dobra Crikvena, koja po svaki način hot=
 iaše dà povrate. Oni tamñaci, koji, kako se
 govori, bijahu od kolina Kačića,⁴¹ čujući, i videći
 stanovitu odluku Svetoga Arcibiskupa za činiti po= 140
 vratiti Carkvi što oni nepravедno bihu posvojili,
 uzbuđiše se diavaoskom saržbom protiva nemu, i
 pokle izrigaše nà n psosti, i pogarde paklene, zgra=
 bivši kamen 'je, počеше s 'nim probivati ga. Pade
 tad nà kolina Sveti Arcibiskup, i užgan⁴² ù ljubavi 145
 svoga Boga, kakono drugi Sveti Stipan, sarčeno
 počе moliti ga, dà im prosti ono sagrišen 'je. Ne=
 ustaviše se oni nà izgled od takove ljubavi, pa=
 će toliko veće rasardjeni, naslidovaše kamenuju=

ći ga dokle navališe varhu nega gomilu kamen 'ja, 150
 i pod nom martva^{ga43} zakopaše. Zgodi se tot čudo
 veliko, koje učini Bog zà svidočanstvo od pravednos=
 ti, i Svetosti sluge svoga, dà bilizi od obedvii⁴⁴ nego=
 vih kolinih⁴⁵ ostaše upiti,⁴⁶ nà kamenu, varhu kojega,
 on padši nà kolina, za svoje uboice, molitvu učini. 155

Ovi kamen pò naredbi, i pomñi Poštovanih Redovnic Sve=
 toga Bendeta pò vrime bi donesen ù Split, i polak' Olta=
 ra Svetoga Mučenika postavljen, gdi je i današnji dan
 od virnih bogoljubno poštovan, i celivan. Tu autem
 Domine Misererenobid. BC Deo gratia. 160

ŠTEŃE III.

Oni koji bihu ù družbi Svetoga Arnira, vidivši tako=
 vu tamnost opakoga naroda, potekoše ù Grad, i navisti=

⁴¹ Autor teksta Kačiće bilježi malim početnim slovom.

⁴² Druga ruka iznad bilježi pun žarke.

⁴³ Druga ruka bilježi riječ ga te ispod stavlja oznaku ^ da se navedena riječ umeće u tekst.

⁴⁴ Druga ruka iznad bilježi obiju.

⁴⁵ Druga ruka iznad bilježi nastavak -a: kolina.

⁴⁶ Druga ruka iznad bilježi utisteni.

še ovo nemilo, i hudo dilo: Split vas' kolik' smeten nà ti
 glas, i žalostan, koliko može se pročititi, dà bijaše izg=
 ubio svoga Pastira toliko dobra, uzbudiše se općeno 165
 protiva prokletim uboicam, i oružani potekoše napriš=
 no, niki pò kopnu, a niki pò Moru, zà njih pogubiti: dà
 li prišavdši nà misto, gdi bijaše pokriveno gomilom od
 kamen'ja Tilo Sveto, nikogar ne najdoše pobigli budu=

 či svi oni prokleti ubojice. Uklonivši dakle ono 170
 kamen'je, gorko plaćući bogoľubnoga dvigoše, i ù
 brodu poniše ù Split, gdi od svega Klera, Gospode, i
 Puka bijaše čekano. Toti obukavši ga ù odiće Bisku=
 pove, skupno ù procešjun po običaju Crikve Svete, upu=
 tiše se za ukopati ga ù Crikvi Stolnoj, i budući došli 175
 k' vratom od Grada blizu Mojstira Svetoga Benedeta
 ova po veliku čudu, sama po sebi zatvoriše se, i ne do=
 pustiše ulisti ù Grad. Videći to po Božjemu nada=
 knutju, razumiše, dà Sveti Arnir hotijaše biti ukopan
 u Crikvi Svetoga Benedeta, i priporučen bogoľubstvu, 180
 i pomni onih _____⁴⁷ Redovnic, koje ù onom Svetom
 Mojstiru Bogu služahu, i tako učiniše; ostavši po=
 Tom toga oni Mojstir prozvan Mojstir Svetoga Arnira.
 I ondi počivao je do godine Gospodinove 1810, a od onoga do=
 ba bijaše prinesen velikom ⁴⁸ čašću, i poštem⁴⁹ jem ù ovu Carkvu 185
 parvostol'jnu; ù postavljen od strane od poludneva nà Oltar
 Svetoga Giozippa, gdi pokažuje po nemu Gospodin
 mnoga čudesa, i zlameña, nà vlastito ozdravljen'je
 od smamnosti, i onih, koji od zalih duhov jesu obnevo=
 ļeni. Bijaše ù to vrime niki Pop po imenu Mika, 190
 koj, veće krat pokaran od Svetoga Arnira čića opa=

⁴⁷ Druga ruka precrtava riječ te se ona ne može iščitati. Iznad se bilježi riječ čistih.

⁴⁸ Druga ruka bilježi riječ velikom te ispod stavlja oznaku ^ da se navedena riječ umeće u tekst.

⁴⁹ Druga ruka iznad bilježi slovom.

koga njegova življen'ja, otvarndnut ù svojoj tamnosto,
 hodiaše od zla nà gore: ovi, budući razumio smart
 Svetoga Mučenika, uzradova se vesel'jem velikim, i
 poskakujući, i rugajući se njegovim ^{mučen'jem}⁵⁰ reče: dajte mi, 195
 jedan pehar vode, dà se napijem, i dà poznam, dà sam os=
 tao živ nakon onoga hudobnoga Arcibiskupa, koji mi ne=
 davaše mira, prez prisanka me progoneći. Doniše mu
 sud vode, koju kako popj, ù oni čas' pade mrtav;
 davši mu Gospodin dostojnu pedipsu, zà pokazati dos= 200
 tojanstvo Svetoga Sluge svoga. Takojer i ubojice
 njegove, jedan ji dil bijaše ufatjen od Splitjanih, a ni=
 ki ostaše obišeni, a niki utopljeni, a niki nà druge
 načine umoreni, a ostale koji kod bijahu itali kamen'je na
 Svetoga Arcibiskupa, bijaše i dostignula pravda Božja, 205
 pogubivši jih,⁵¹ nikoga gladom, nikoga mačem, nikoga
 strahovitom bolešću, tako dà poginuvši ih svih, ne osta
 od njih nikogare. Priminu Sveti Arnir nà četiri Agus
 ta godišća Gospodinova Tisuća, sto i osamdeseto.
 Posli njegove smarti, Splićanih poslaše ù Ravenu 210
 s' gor rečenoga Dvoranina, i s' nim Redovnika po im=
 enu Radana Marula, za primiti blago, koga Sveti Ar=
 nir ondu bijaše ostavio: koj budući pošli, i prijali sva=

 ka priniše ù Split, od koga blaga bijaše podsn jedan
 dil Crikvi, à od ostaloga Općina Splitska učini ono 215
 što se n'ojh⁵² bijaše vidilo pristojno. U mistu, gdi Sve
 ti Arnir bijaše mučen, jest Selo zvano Dubrava nà Mon=
 tegrasu, čudnovato provrij vrutak' pribistre vode, i ù
 noj vidi se polovina tila ù živoj stini zapečatjena.
 Ovoj vodi, po dostojanstvu Svetoga Arnira, bijaše udiļena 220
 od Boga kripost zà ozdravļati betežne, tako dà koji=

⁵⁰ Autor znakom x umeće riječ *mučenjem* koja nedostaje u tekstu.

⁵¹ Autor je u tekstu slučajno izostavio fonem *i*.

⁵² Pogreška autora, trebalo bi pisati *njoj*.

kodir, zadaržan od koje nemoći, ñe napivši se, i bogo=
ľubno, i ufano zazvavši ime Svetoga Arnira, ù ñe=
govu pomoć, oli osta je oblakšan, oli pò sve ozdravljen.
Zamirna stvar takojer zgodi se godišće Gospodinovo 225
tisuća šest sto sedamdeset, i šesto. Budući se užga
žestoki Rat meu Mletaškom Gospodom, i Turčinom,
neprijateľem Vire Svete, Turska sila prikrila bijaše,
i posvojila svu Dalmaciju, tako dà sami Gradovi Pri=
morski ostavahu jošter slobodni, i daržau se virno po= 230
d Vladan'jem svoga primilostivoga Principa. Dà li
jerbo često okolo ñih oblitahu Turske Čete, nà vlasti=
to okolo Splita, Koludrice Svetoga Arnira, kojh⁵³
Mojstir jest vanka Mirih od Grada, strašeci se Tur=
skoga naskočen'ja, primistile se bijaju⁵⁴ ù Grad, i zajed= 235

no priniše Tilo Svetoga Arnira ù Crikvu Svete Marije
od Taurela. Pokle prista taj Rat, i mir se učini hot=
ijući se one vratiti ù svoj Mojstir, i priniti nà svoje
misto Tilo Sveto, bijaše naredjena s' kupna Procešijun
s' velikom s' pravom, i pošten'jem⁵⁵ svega Puka, ù koji 240
procešijun Stariji od Pripoštovanoga Kapitula, podlo=
živši svoja pleća pod škriñicu, ù koj bijahu kosti
Svete, ñu bogoľubno nošahu. U ista doba prika=
zavši se jedna Golubica pribila, koja veselim letom
prihodeći, i obličući Sveti skupni Procešijun; i bu=
dući prišli k' Crikvi Svetoga Arnira, i ona takojer
uletivši ù Crikvu, pojde počinuti varhu velikoga 245
Oltara od Svetoga Sakramenta, i toti prista, dokle bija=
še namišćeno, i sahrañeno Tilo Sveto, s' velikim
čudom od svih, koj je gledahu, a posli toga već ne
bijaše vidjena. Sada, bogoľubni slišaoci, budu=

⁵³ Pretpostavlja se da je autor teksta greškom ispustio *i*.

⁵⁴ Pretpostavlja se da je autor teksta greškom ispustio grafem *v*.

⁵⁵ Druga ruka iznad bilježi *slavom*.

či vi razumili Sveti život, potribno je dà se ne najde= 250
 te ù broju onih karstijanih koj naslidujući običaje
 Poganske, štiju Svetkovine razbludno, niki trate=
 či vrime ù igrah, i—⁵⁶, niki poždarlstvu, i pi=
 janstvu, a drugi ù druge zabave nepristojne, i gri=

 šne imajući znati, dà Crikva Sveta, vladana od 255
 Duha Svetoga, zà tri uzroka osobito naredjuje Vir=
 nim, dà Svetkuju Blagdane od Svetih. Parvi jest,
 zà neka od onoga ~~pošten'ja~~,⁵⁷ koje vidu podano bude njihovoj
 spomeni nà zemlji, dojdu ù poznan'je od one slave, s' kom
 od Boga bili su okruñeni nà Nebu, i nà tom fale ñemu 260
 podadu. Drugi uzrok' jest, za neka Virni razmišļa=
 jući Sveti život, i kripostna dila ~~ođ~~ Svetih, ganu se na=
 slidovati jih ù životu, zà biti družbenici ñihovi pò smarti.
 Treći uzrok jest, zà dà, poznajući koliko jesu oni
 mogući pri Bogu utiču se ñihovu odvitovan'ju, za pò 265
 ñima dostignuti milosti, toliko duhovne, koliko tilesne,
 prudne budu ñihovu spasen'ju. Za to Poľubļeni,
 imate danaska sarčeno zafaliti Bogu nà toj slavi vič=
 ñojih s' kojom on okruni Svetoga Arnira ù Raju: nas=
 tojmo naslidovati ñegove stope ù ovom životu vrime= 270
 nitomu, za biti ñegovi družbenici ù vičñemu: napo=
 kom priporučite se ñegovu mogućem odvitovan'ju, dà
 nam isprosi od Boga sve one milosti duhovne, i tiles=
 ne, koje su nam potribne za veće ugoditi mu, koj
 jedan ù Trojstvu žive, i kraľuje pò sve vike vikov. 275
 Amen. Tu autem Domine miserere nobis. Deo grazias.

⁵⁶ Druga ruka ovdje precrtava riječ te se ona ne može iščitati.

⁵⁷ Druga ruka iznad bilježi štovanja.

8. ZAKLJUČAK

Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova hagiografsko-liturgijski je tekst s početka 19. stoljeća za koji se može pretpostaviti da je nastao u Splitu i koji se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Splitu. Za razdoblje 19. stoljeća karakteristično je uzmicanje čakavskoga književnog jezika pred štokavskim, s jedne strane zbog političkih i kulturoloških razloga, dok s druge strane i zbog općejezičnih razloga. Rad donosi grafijsku, pravopisnu i jezičnu analizu teksta. S obzirom na to da je Crkva imala značajan utjecaj u opismenjavanju stanovništva i obrazovanju, još od razdoblja srednjeg vijeka, hagiografsko-liturgijski tekst idealan je izvor za proučavanje detaljne jezične analize. Grafijskom, pravopisnom, jezičnom i morfološkom analizom dolazi se do zaključka da tekst sadrži i čakavske i štokavske elemente te da u jeziku *Štenja* dolazi do preklapanja i međusobnog prožimanja elemenata obaju jezičnih sustava.

Latinični grafijski sustav u tekstu *Štenja* nije bio ujednačen. Sastojao se od 69 grafema (6 grafema za 5 samoglasnika i 63 grafema za 24 suglasnika). Ono što je posebno važno istaknuti za čakavski grafijski sustav jest različito bilježenje slivenih sljedova (*l* i *ń*: *Prijateglstvo, gnihov*) od neslivenih (*l'j* i *n'j*: *Italji, posctenje*). Ikavski refleks jata gotovo je stopostotno prisutan u cijelom tekstu *Štenja* što je karakteristično za *dalmatinsku rič*. Refleks prednjeg nazala **ę* u *a* prisutan je samo u primjeru *počamsci*. U navedenom se refleksu očituje čakavska jezična posebnost, dok se u ostalim primjerima očituje štokavska refleksom prednjeg nazala **ę* kao *e*: *kamenje*. Također, zamjena slogotvornog *r* skupom -ar- i -ri- tipičan je element čakavskoga sustava. Dočetno -l samo se čuva u nekoliko primjera, dok se u ostalim primjerima vokalizira u *o* što ide u prilog štokavskom jezičnom sustavu. Praslavensko **dj* zamijenjeno je čakavskim *j*, a skup -jd- čuva se u infinitivnim i prezentskim oblicima prefigiranoga glagola *iti*: U nekim se primjerima fonem *h* zamjenjuje fonemom *k* te se skupina -hv- zamjenjuje fonemom *f* što je karakteristično za čakavski sustav, ali se, ipak, u većini primjera fonem *h* čuva u svim pozicijama. Praslavenske skupine *stj* i **skj* ostvaruju se i kao *št*: ali i kao *šč* što ide u prilog obama sustavima. Odlike čakavskoga sustava koje je još potrebno istaknuti su vokalizacija poluglasa u jakom položaju, kratka množina za pojedini leksik, čuvanje stare suglasničke skupine **dv-*, a štokavskom sustavu još u prilog ide pojava aorista i imperfekta, koji u čakavski sloj ulaze tek naknadno te se u bilježenju upitno-odnosne zamjenice javlja štokavski oblik *scto* 'što'.

Budući da je autor ovog *Štenja* nepoznat i da se ne zna njegovo podrijetlo, na temelju jezične analize nije moguće točno utvrditi pripadnost autora splitskom govornom području. Međutim, sigurno je riječ o osobi koja je došla u Split s južnočakavskoga kopnenog dijela. Na temelju jezične analize može se zaključiti da, unatoč prodiranju štokavskog sustava u čakavsko govorno područje, čakavica ipak nije potpuno napustila područje grada Splita. Ipak, štokavski je sustav na početku 19. stoljeća značajno utjecao na idiom splitskog područja.

Sažetak

Predmet ovoga rada bio je grafijska, pravopisna i jezična analiza teksta *Štenja* s naslovom *Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova*. Navedeno se *štenje* danas nalazi u Nadbiskupskom arhivu u Splitu. Pretpostavlja se da je tekst nastao početkom 19. stoljeća te da je njegov autor zasigurno netko sa splitskoga govornoga područja. Stoga je cilj rada bio i utvrditi u kojoj je mjeri čakavski jezični sustav ostao sačuvan u pisanoj riječi toga razdoblja te koliko se štokavskih posebnosti može osjetiti unutar teksta. Analize su pokazale supostojanje obaju jezičnih sustava, čakavskoga (starijeg) i štokavskoga (novijeg). Prema tome, analiza ovoga *štenja* pokazuje da njegova dragocjenost ne leži samo u povijesno-kulturno-teološkoj baštini, već da nam ono pruža uvid i u jezično bogatstvo hrvatskoga jezika, na splitskom području u počecima 19. stoljeća.

Ključne riječi: splitska pisana baština, rukopisna knjižica, 19. stoljeće, grafija, pravopis, jezična analiza, čakavski i štokavski jezični sloj.

Summary

The subject of this graduation thesis is the graphical, orthographic, and linguistic analysis of the text Štenje, titled Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova. The stated text is currently preserved in the Archdiocesan Archive in Split. It is assumed that the text was written in the early 19th century and that its author was certainly someone from the Split-speaking area. Therefore, the aim of this study was to determine the extent to which the Čakavian linguistic system was preserved in the written language of that period and to what degree Štokavian linguistic features can be detected within the text. The analyses revealed the coexistence of both linguistic systems – Čakavian (the older) and Štokavian (the more recent). Thus, the analysis of the aforementioned Štenje demonstrates that its value lies not only in its historical, cultural, and theological heritage but also in the insight it provides into the linguistic richness of the Croatian language in the Split area in the beginning of the 19th century.

Keywords: Split's written heritage, handwritten booklet, 19th century, script, orthography, linguistic analysis, Čakavian and Štokavian linguistic layer.

Literatura

- Bratulić, J. (2012). Hagiografija i historiografija. *Mogućnosti: časopis za književnost, umjetnost i kulturne probleme*, 7, 9, 1–22.
- Bratulić, J. (2018). *Svetost i čovječnost: rasprave o hrvatskoj hagiografiji*. Split: Književni krug u Splitu.
- Dragić, M. (2019). Suzaštitnik Splita sv. Arnir u kulturnoj baštini. *Kulturna baština*, 45, 299–320.
- Malić, D. (2002). *Na izvorima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Perić, O., Matijević Sokol, M., i Katičić, R. (2003). *Historia Salonitana: Toma Arhiđakon, Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*. Split: Književni krug Split.
- Perić Gavrančić, S. (2008). Neobjavljeni autografi basna Đure Ferića (1739 – 1820.) u odnosu prema dubrovačkoj pisanoj tradiciji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 34 (1), 285–304.
- Petrović, I. (2000) Hrvatska i europska hagiografija. U: Hercigonja, E. (ur.) *Hrvatska i Europa. Kultura, znanost i umjetnost, II: Srednji vijek i renesansa (XIII-XVI. stoljeće)*. Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), str. 321–347.
- Petrović, I. (2008). Latinska i glagoljska tradicija sv. Krizogona (Krševana) i sv. Anastazije u hrvatskoj hagiografiji srednjega vijeka. *Slovo*, 56–57, 451–475.
- Petrović, I. (2011) Salonitansko-splitska hagiografska baština u svjetlu mediteranske kasnoantičke i ranosrednjovjekovne hagiografije. U: *Splitska hagiografska baština: povijest, legenda tekst*. Split: Književni krug Split ; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2011.
- Solar, M. (2006). *Rječnik književnoga nazivlja*. Zagreb, 2006. Golden marketing.
- Tomelić Ćurlin, M. (2018). Splitska rukopisna zbirka Štenja iz splitske katedrale. Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi, 1–2, 235–244.
- Vigato, I. (2013). Čakavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. U A. Bičanić i dr. (ur.), *Povijest hrvatskoga jezika: 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*, 263–298, Zagreb, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA.
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. (2024). *Hrvatski pravopis* (7. izd.).
- Horvat, M. (2005). Sklonidba imenica u Marulićevu Naslidovan'ju. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 31 (1), 87–105.

Izvor

Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova U: Zbirka štenja iz splitske katedrale – životopisi svetaca i druge liturgijske knjige. Priredili: Ivan Balta et al. Split: Nadbiskupski arhiv u Splitu.

Internetski izvori

Splitsko-makarska nadbiskupija. (2025, 3. siječnja). *Arhiv.*

<<https://smn.hr/nadbiskupija-2-arhiv>>

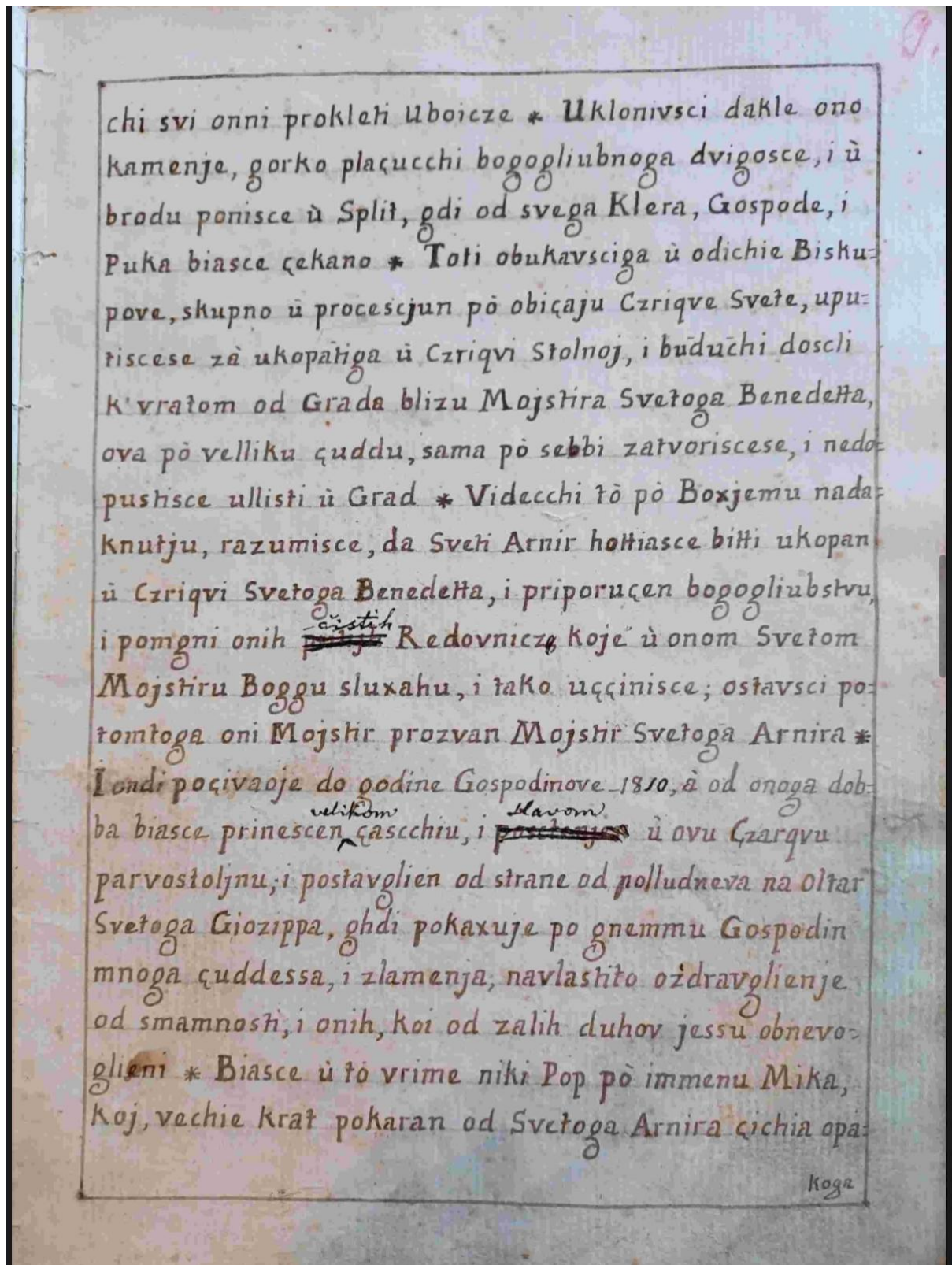
Hrvatski jezični portal. (2025, 1. veljače). *Martir.*

<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xvWxk%3D>

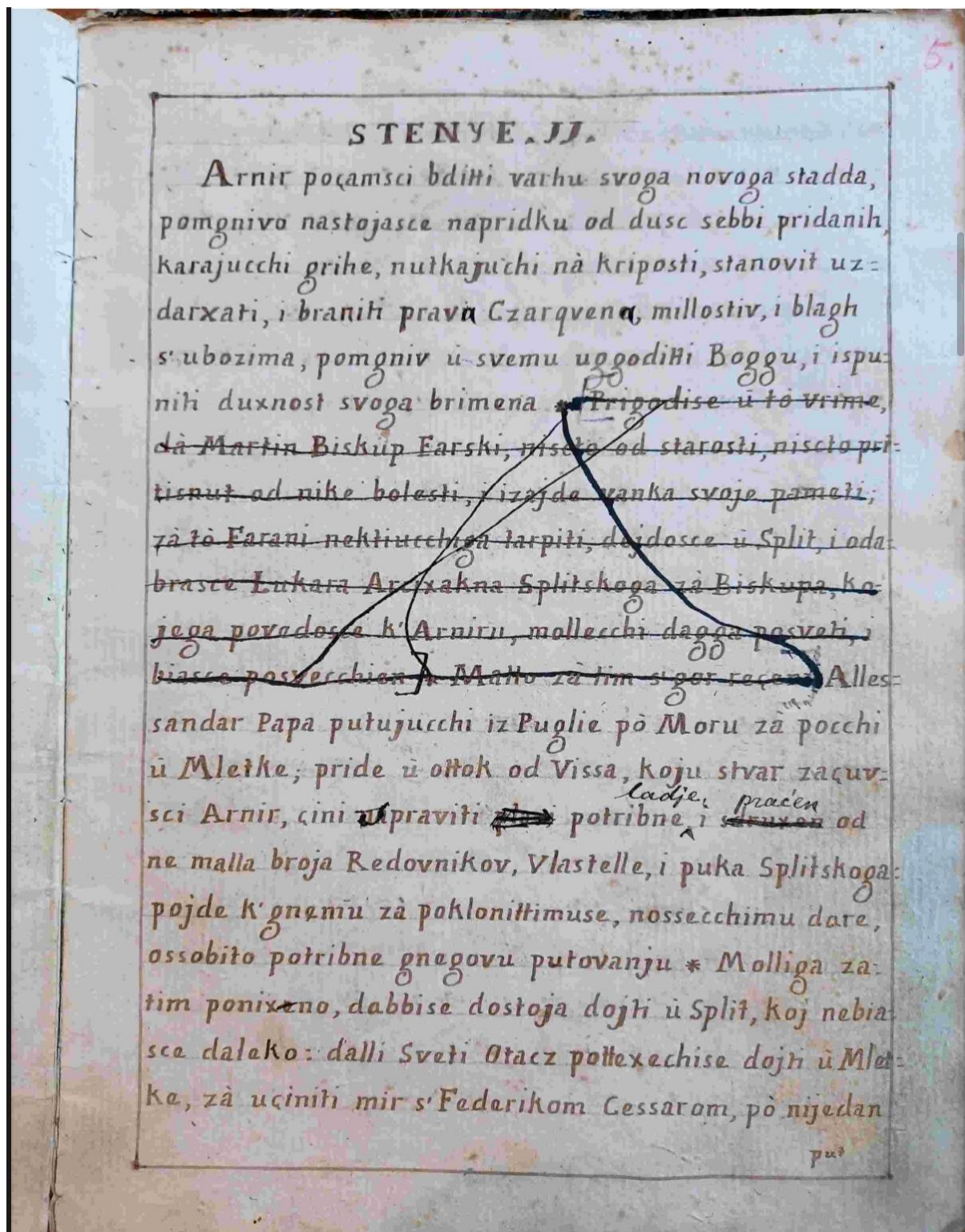
Transkripcija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. Pristupljeno 15.2.2025. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/transkripcija>>

Prilozi

Prilog 1. Ilustracija koja prikazuje naknadno nadopisani broj godine u tekstu

Prilog 2. Ilustracija koja prikazuje kako je druga ruka prekrizila dio teksta

Prilog 4. Ilustracija koja prikazuje ispravke te kako druga ruka bilježi iznad teksta zvjezdicu (*) i oznaku ^ da se točka umeće u tekst

6
put hotti pristatti molbami gnegovimi: i tako Arnir poj-
de s'gnim dō Zadra, di pride takojar s'gor recçani Mar-
tin Farski Biskup, koi buducchi ozdravio od svoje bo-
lesti, i povratiose u svoju pamet, uccini tuxbu, kako je
bio dvighnut od svoga Sidalischia, i na gnegovo misto
uzdvighnut Lukar Splitski Arcixakan * Sveti Otac
Papa, buducchi razvidio, kako biasce proscla taj stvar,
naredi dā Lukar budde svarxen, a Martin opet pos-
tavglien nā svoje Pristoglie * Uto vrime Emmanuel
dobri Cessar od Istoka gospodovasce u Czarigradu, ko-
joga Vlasti tad biasce podloxna Dalmaczia; k'gnemu
biasce od Splitschianih poslan Arnir s'nikoliko Splitske
Gospode, za izprossih od gniega nike millosti potribne
gnihovu Gradu * Pojde Arnir, i biasce priat velle ^{castvo} ~~pr~~
~~no~~ od Cessara, koi dobrovoglno prighnuse uccinittimu
svaka koja prossasce, i tako vessel sā svojom druxbom
vratise u Split, nadaren od Cessara zamiritim darovima *
Biasce Arnir ^{čovik} ~~stan~~ stanovit, i hrabren za uzdarxati, i
braniti prava Czriqvena, za koje pripravan stasce istu
smart podniti, kakkomuse i doggodi pō ovi nacin *
Czriqva Splitska uxivala biasce nike zemglie nā gor-
ri Mossorskoj, koje bihu posvoilli svitovni gliudi, koj
ondi

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA*

Opći podatci o studentu/studentici

Ime i prezime	Lorena Mihaljević
Vrsta ocjenskog rada	ZAVRŠNI/DIPLOMSKI
Naslov rada	JEZIČNA ANALIZA <i>Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova</i>

Izjava mentora o izvornosti studentskog rada

Ime i prezime mentora/mentorice	prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin
Rad zadovoljava uvjete izvornosti	DA/NE
Obrazloženje mentora	

Nadnevak

Potpis mentora/mentorice

24. veljače 2025.

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada

Student/ica: Lorena Mihaljević

Naslov rada: JEZIČNA ANALIZA Počimglye xivot Svetoga Arnira Arcibskupa spliskoga, i mučenika Issukarstova

Znanstveno područje i polje: povijest hrvatskog jezika/dijalektologija

Vrsta rada (završni ili diplomski): diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime i titula): prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Članovi povjerenstva (ime i prezime i titula):

1. prof. dr. sc. Marijana Tomelić-Ćurlin
2. prof. dr. sc. Anita Runjić-Stoilova
3. dr. sc. Jelena Đorđević

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog- *zaokružiti odgovarajuće*) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor/ica izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 24. veljače 2025.

Potpis studenta/ice:

Napomena:

U slučaju potrebe odgađanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.